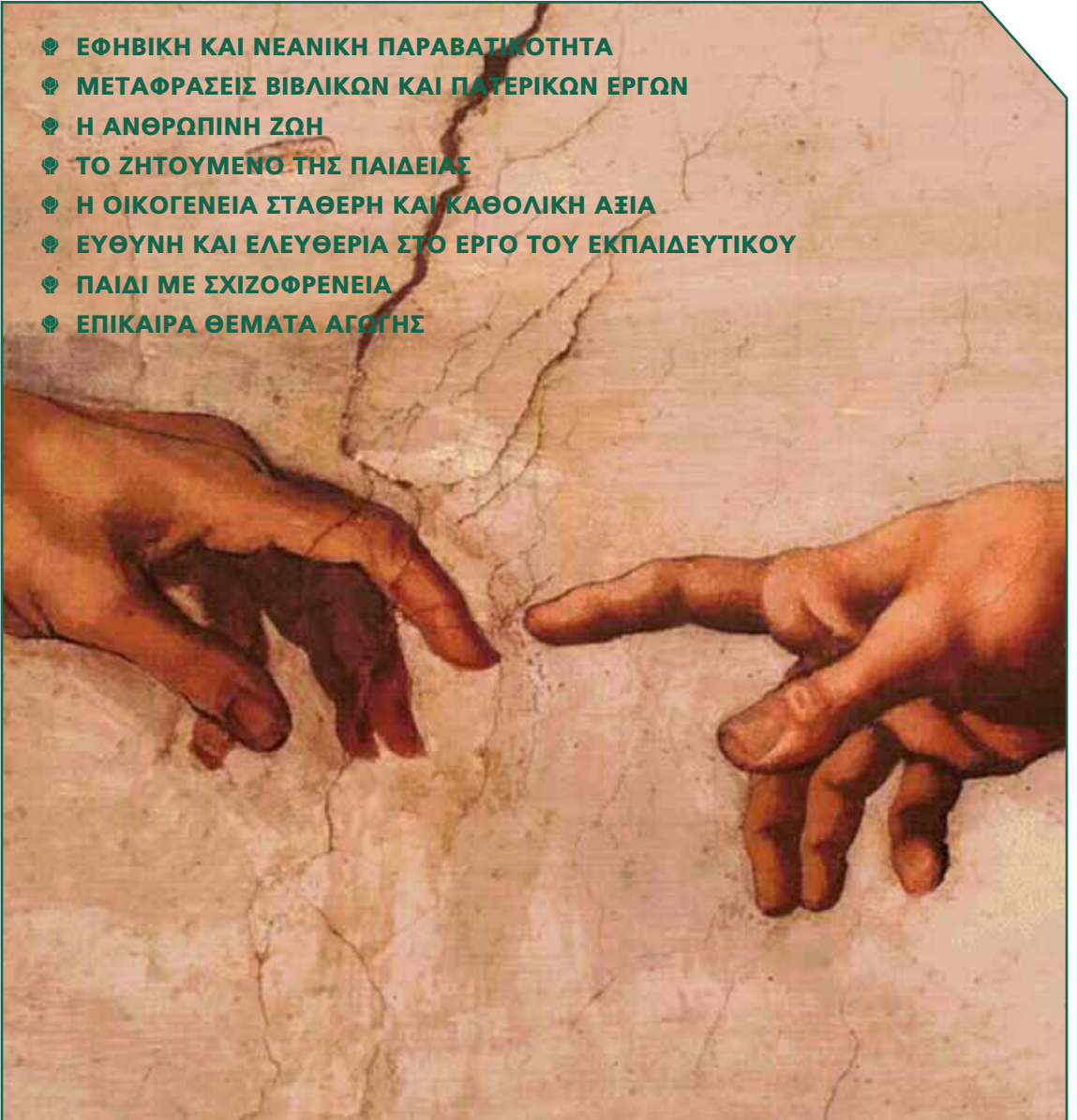

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

Α Γ Ω Γ Η

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

- ΕΦΗΒΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
- ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
- Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΖΩΗ
- ΤΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
- Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΑΘΕΡΗ ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΑΞΙΑ
- ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ
- ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΣΧΙΖΟΦΡΕΝΕΙΑ
- ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ

Περιεχόμενα

ΕΦΗΒΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ. ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

Τοῦ κ. Ἰωάννη Μαρκότση 37

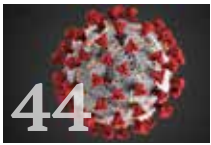

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ΄ΑΙΩΝΑ

Τοῦ π. Γεωργίου Μποροβίλου 42

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΖΩΗ

Τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Κακαβούλη 46

ΤΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Τοῦ κ. Ἡλίας Λιαμῆ 51

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΑΘΕΡΗ ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΑΞΙΑ.

Τῆς Συντάξεως 54

ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Τοῦ κ. Εὐσταθίου Ριμπᾶ 56

ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΣΧΙΖΟΦΡΕΝΕΙΑ

Τοῦ κ. Γεωργίου Θ. Μηλίτη 61

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ

..... 65

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

..... 67

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

..... 68

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

ΑΓΩΓΗ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Όργανο τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν Ἐγκριμένο ἀπό τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἀριθμὸς Ἐγκρ. 1717/15.2.1952 Ἰδρυτής: **Τ. Θ. Κολιτσάρας** (†1989)

Ἐκδότης - Ἰδιοκτήτης: **Χ.Ε.Ε.Α.**

Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα, Τηλ.-Fax: 210 32.27.100,

e-mail: ellinochr.agogi@gmail.com

Υπεύθυνος σύμφωνα μὲ τὸ νόμο καὶ ἐπιμελητὴς ἐκδόσεως:

Ἰωάννης Μαρκότσης, Διαγόρα 35, 153 44 Γέρακος, Τηλ.: 210 66.12.399

Διευθύνεται ἀπὸ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ

Δημιουργικὸ - Ἐκτύπωση

«**Λυχνία Α.Ε.**»

Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυλο Ἀχαρνῶν

T. 210 3410436, F. 210 3425967 • www.lychnia.com, info@lychnia.com

Τιμὴ τεύχους **1,50€**

Ἑτήσια συνδρομή: Ἐσωτερικὸ 15€, Κύπρου 20€, Ἐξωτερικὸ 30€ • 35\$

Ἀθήνα - Ἰούλιος 2023

ΟΔΗΓΙΕΣ: Ἐπιστολές, συνεργασίες, ἐπιταγές, βιβλία καὶ ἄλλα ἔντυπα νὰ στέλνονται στὸ γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.Α., Καρύτση 14, 10561 Ἀθήνα.

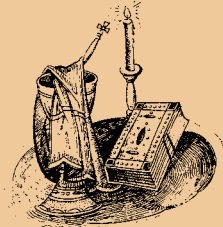
• Τὸ Γραφεῖο εἶναι ἀνοικτὸ κάθε ἑργάσιμη ἡμέρα ἀπὸ 9 π.μ. ἕως 1 μ.μ.

Τεύχη τοῦ περιοδικοῦ πωλοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς «ΖΩΗΣ» στὴν Ἀθήνα καὶ σὲ ἄλλες ἐπαρχιακὲς πόλεις, καθὼς καὶ στὸ γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.Α. στὴν Ἀθήνα.

• Ἡ δημοσίευση τῶν ἄρθρων ἐγκρίνεται ἀπὸ τὴ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ. Ὅσοι θέλουν παρουσιάσει τοῦ βιβλίου τους, παρακαλοῦνται νὰ ἀποστέλουν δύο ἀντίτυπα, ἓνα γιὰ ἀπλὴ ἀγγελία καὶ γιὰ τὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἐνώσεως καὶ ἄλλο γιὰ τὸν μέλλοντα νὰ κάμει τὴν βιβλιοπαρουσίαση. Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μὴν ἐγκρίνει τὴ δημοσίευση βιβλιοκρισιῶν γιὰ βιβλία ἄσχετα μὲ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴ γραμμὴ τοῦ περιοδικοῦ. Τὴν εὐθύνη γιὰ τὰ δημοσιευμένα κείμενα φέρουν οἱ συγγραφεῖς τους.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀντιόχειας, μὲ τὴν ἱεραποστολικὴ δραστηριότητα τῶν Ἀποστόλων, παρουσίασε ἀκόμα μεγαλύτερη ἀνάπτυξη στὰ ἐπόμενα χρόνια. Ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔγιναν τὸ ὄχημα γιὰ τὸν οἰκουμενικὸ Χριστιανισμὸ. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀνέδειξε μεταξύ των πιστῶν προφῆτες καὶ διδασκάλους, οἱ ὅποιοι κατήγοντο ἀπὸ διάφορες χώρες, ὅπου κυριαρχοῦσε τὸ ἑλληνιστικὸ οἰκουμενικὸ πνεῦμα, ὅπως ὁ Λούκιος ἀπὸ τὴν Κυρήνη τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ὁ Συμεὼν πού ὀνομαζόταν Νίγερ καὶ ὁ Μανασῆς, πού εἶχε μεγαλώσει στὰ βασιλικά ἀνάκτορα, μαζί μὲ τὸν Ἡρώδη τὸν τετράρχη. Μεταξύ τους ἄρχισε νὰ φουντώνει ἡ ἐπιθυμία τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ νὰ κηρυχθεῖ καὶ στίς δικές τους πατρίδες καὶ σὲ ἄλλες χώρες τοῦ κόσμου. Νὰ ἐφαρμόσουν τὴν ἐντολή τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, πού ἦταν ἐντολή πρὸς ὅλα τα μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἀνά τοὺς αἰῶνες: «Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάση τῇ κτίσει» (Μάρκ. 16,16).

Μητροπολίτης Πισιδίας, Σωτήριος (Τράμπας), Παῦλος, Ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ἐκδ. ἐν Πλῶ, Ἀθήνα 2013, σελ 92-93

ΕΦΗΒΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ. ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ- ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

Τοῦ κ. *Ἰωάννη Μαρκότση*, Θεολόγου

Ἡ ἔξαρση τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς παραβατικότητας, εἰδικά στὴν μετὰ covid ἐποχὴ, ἔχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις, ἔρευνες καὶ ἀναλύσεις τόσο γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ φαινομένου ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος.

Ὅπως εἶναι εὐνόητο, κάθε ἐρευνητική ομάδα, κάθε ἐπιστημονικὸ σωματεῖο, ἐστιάζει μὲ βάση τὰ «ἐργαλεῖα» μελέτης καὶ δι' αὐτῶν καταθέτει τὴν ἐπιστημονικῶς τεκμηριωμένη θέση του. Φυσικά τὰ προβλήματα τέτοιου εἴδους δὲν εἶναι μονοδιάστατα καὶ μονοσήμαντα οὔτε βέβαια πρωτοεμφανιζόμενα. Ἡ συχνότητα, ἡ ἔκταση, τὸ εὖρος τῆς βιαιότητας κ.ἄ. ποικίλουν ἀνά ἐποχὴ. Ἴσως καὶ στὴν ἐποχὴ μας αὐτὸ πού συμβαίνει, νὰ μὴν εἶναι χειρότερο ἀπ' ὅ,τι ἐνδέχεται στὸ μέλλον. Ἀλλὰ αὐτὸ ἐντάσσεται στὶς γενικὲς παρατηρήσεις καὶ στὰ εἰσαγωγικά τοῦ θέματος.

Διαβάζοντας κάποιες ἀναλύσεις εἰδικῶν καὶ «εἰδικῶν», τὸ πρῶτο πού σημειώνει κάποιος, εἶναι ὅτι ἡ προσέγγιση τοῦ προβλήματος δείχνει ὅτι τὰ παιδιά, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ νέοι, δὲν λαμβάνουν ὑπόψη τους τὴν ἑρμηνεία τῶν εἰδικῶν, οὔτε ἐνημερώνονται γιὰ τίς ἀναλύσεις κ.λπ. Αὐτὸ ὅμως εἶναι πρόβλημα τῶν ἐπαϊόντων, οἱ ὅποιοι νομίζουν πῶς οἱ ἔχοντες παραβατικὴ συμπεριφορά, ὀλημερίς καὶ ὀλονυχτίς, διαβάζουν μελέτες γιὰ τὸ κατὰ τὴν ἀποψὴ μας

πρόβλημά τους. Τὸ ὅποιο βέβαια οἱ ἴδιοι δὲν τὸ θεωροῦν πρόβλημα ἀλλὰ μέρος τῆς καθημερινότητάς τους.

Ἐπίσης, μιά ἄλλη εἰσαγωγικὴ παρατήρηση, ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸ ὅτι, κατ' ἀναλογίαν τῆς προληπτικῆς ἱατρικῆς, δὲν ὑπῆρξε ἐπιστάμενη παρατήρηση τοῦ ὑπέρποντος φαινομένου. Γενικῶς, δὲν ἀξιολογήθηκαν σωστά καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, δὲν ἀντιμετωπίστηκαν ἔγκαιρα καὶ ἀποτελεσματικά τὰ πρόδρομα φαινόμενα ὅπως βλέπουμε προσφάτως.

Αὐτὸ ὀφείλεται σὲ πολλά αἷτια. Τὸ κυριότερο εἶναι πῶς λόγω τῶν ἀσαφῶν ὀρίων εὐθύνης, ὁ ἕνας φορέας περιμένει ἢ περιμένε νὰ ἐνεργοποιηθεῖ κάποιος ἄλλος. Δεύτερον, οἱ μηχανισμοὶ συναγερμοῦ (alert) δὲν ἦσαν «ρυθμισμένοι» ὡς πρὸς τὴν εὐαισθησία, ὅσο καὶ πρὸς τὴν ἄμεση ἐνημέρωση κέντρων λήψης ἀποφάσεων. Γι' αὐτὸ, εἴτε τὰ γεγονότα περνοῦσαν κάτω ἀπὸ τὰ ραντάρ, εἴτε λόγω ἔκτασης, ὁ ἕνας τὰ ἄφηνε στὸν ἄλλο. Π.χ.: ἡ ἀστυνομία, στὴν εἰσαγγελία ἀνηλίκων, αὐτὴ στοὺς ψυχολόγους, αὐτοὶ σὲ κάποιον εἰδικὸ ἐπιμέρους τομέα ἢ φορέα κ.ο.κ. Ἐπ' αὐτοῦ, εἰδικά οἱ ἐκπαιδευτικοὶ δὲν χρειάζονται πολλὰ ἑρμηνευτικά στοιχεῖα, γιατί γνωρίζουν ἀπὸ πρῶτο χέρι τί ἀκριβῶς συμβαίνει.

Τὸ χειρότερο ὅλων βέβαια, πού σχετίζεται μὲ τὴν κακῶς ἐννοουμένη ἀνοχή

ή όποια συνετέλεσε στή γιγάντωση του προβλήματος, ήταν τό παραπλανητικό εύφυολόγημα περί τῆς «μή στοχοποίησης» ἀνηλίκων, κοινωνικῶν ομάδων, κατηγοριῶν πολιτῶν κ.λπ. Ἡ τάση αὐτή συνετέλεσε στήν-λόγω ἀτιμωρησίας-διασπορά του φαινομένου τῆς ἐφηβικῆς καί νεανικῆς παραβατικότητας. Στήν οὐσία, ἕνας στρουθοκαμηλισμός ἄφησε τά πράγματα νά φτάσουν ἐκεῖ πού βρισκόμαστε σήμερα. Γιά μιὰ φανέλα ομάδας, γιά ἕνα κινητό τηλέφωνο ἢ ὀτιδήποτε ἄλλο, νά θρηνοῦμε θύματα ἢ νά φτάνουν ἔφηβοι νά δίνουν μάχη γιά τή ζωή τους, ἢ νά μένουν ἀνάπηροι.

Ἄς ἐπαναλάβουμε: ὅλες οἱ συζητήσεις τῶν ἐνηλίκων, ἡ ἀναζήτηση τῶν αἰτίων, οἱ θεωρητικές προσεγγίσεις καί οἱ προτεινόμενες λύσεις, δέν «φτάνουν» στά αὐτιά τῶν βιαιοπραγούντων, ὄχι λόγω βαρκοῖας, ἀλλά γιατί ἔχουν κόψει κάθε γέφυρα καί ὁδó ἐπικοινωνίας μέ τήν ὑπόλοιπη κοινωνία. Δέν τούς ἐνδιαφέρει κοντολογίς ἡ ἀποψή της.

Ἔτσι φτάνουμε στό σημείο αἰχμῆς. «Τίς πταίει»; Καί ὁ ἀριθμός θά μείνει ἐνικός,

«τίς», ἢ θά πρέπει νά χρησιμοποιηθεῖ πληθυντικός «τίνες πταίουσι» πού εἶναι καί τό σωστό; Γιατί πράγματι, πολλά ἔχουν πάει λάθος, καί πολλοί ἔχουν κάνει λάθη γιά νά φτάσουμε στό σημείο πού εἴμαστε σήμερα.

Ὡς συνήθως, ὅταν πέτρες πέσουν στό νερό, δημιουργοῦνται πολλοί ἐπάλληλοι κύκλοι. Ἡ πέτρα τῆς βιαιότητας καί παραβατικότητας ἔχει πέσει στή λίμνη τῆς ζωῆς μας. Καί τό ἀνοιγμα τῶν κύκλων δείχνει, ἀνάλογα μέ τό πού θά φτάσει, τίς κοινωνικές ομάδες πού ἔχουν τήν κύρια

*Στήν οὐσία, ἕνας
στρουθοκαμηλισμός
ἄφησε τά πράγματα
νά φτάσουν ἐκεῖ πού
βρισκόμαστε σήμερα.*

εὐθύνη ὧσων συμβαίνουν, καί τῶν ὧσων καθιστάμεθα μάρτυρες.

Φυσικά, χωρίς τόν παραμικρό δισταγμό, ὁ πρῶτος καί στενός κύκλος, ἀφορᾷ τήν οἰκογένεια. Ἡ ὅποια ὅταν γνωρίζει καί ἀδιαφορεῖ εἶναι συνυπεύθυνη, ἂν δέν γνωρίζει καί ζεῖ σέ μιὰ ψευδαίσθηση ὅτι ὅλα πᾶνε καλά, πρέπει νά ἐνημερωθεῖ γιά τό ποιᾷ εἶναι τά σημάδια πού πρέπει νά τήν κάνουν νά ἀνησυχήσει καί τά ὅποια πρέπει νά τήν ὑποψιάσουν πώς κάτι πάει λάθος, πώς κάπου ὑπάρχει πρόβλημα. Ἐπειδή τό θέμα μας δέν εἶναι κυρίως τό θέμα «οἰκογένεια» καί ἐπειδή πολλοί δέν θέλουν νά δοῦν τήν πραγματικότητα, ἡ πολιτεία πρέπει νά δραστηριοποιηθεῖ. Ἀκόμα καί μέ τρόπους καί μεθόδους πού δέν συνήθιζε μέχρι τώρα. Ὡς δράση γιά τό θέμα αὐτό ἡ πολιτεία, γιά λόγους μείζονος σημασίας ὅπως αὐτό πού μᾶς ἀπασχολεῖ, στό πρότυπο δράσης γιά τά χαμένα παιδιά (amber alert) θά μπορούσε νά καθιερώσει σέ μιὰ τακτὴ ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, ἕνα τρίλεπτο κατά τό ὅποιο σέ ἐθνικό δίκτυο,

Όλοι οι ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί, θά φιλοξενούν ειδικούς για θέματα άγωγής οικογένειας για την πρόληψη της έφηβικής παραβατικότητας. Έτσι, κανείς δέν θά μπορεί νά προφασισθεί άγνοια, ή νά βλέπουμε γονείς μαθητών γυμνασίου νά πέφτουν κυριολεκτικά από τά σύννεφα, όταν πληροφοροούνται τά «έργα» τών παιδιών τους.

Νά θυμίσουμε επίσης, ότι έσχάτως, ένας τριψήφιος αριθμός, είδοποιεί χωρίς νά μās «ρωτήσει» για έπερχόμενο κίνδυνο άκραιών καιρικών φαινομένων, πυρκαγιās, ή και σεισμοῦ. Δέν νομίζουμε ότι είναι δύσκολο, από καιροῦ εις καιρόν, ένα στοχευμένο μήνυμα πρós όλους νά υπενθυμίζει τό γονεϊκό χρέος και την ανάγκη έπαγρύπνησης της οικογένειας σέ τέτοια κοινωνικά ζητήματα. Άφου καταλήξαμε ότι ή προειδοποίηση σώζει ζωές, αντί κάθε ήμέρα επί 24ώρου βάσεως νά εκπέμπεται κάθε λογής πρόγραμμα, άς έρχεται μία υποχρεωτική ζώνη μικρής διάρκειας, άπαξ της έβδομάδος κατά την όποία, κάποιιο πού δέν «μυρίζουν» τόν καπνό της φωτιάς

της παραβατικότητας, θά παρακινηθούν νά λάβουν μέτρα. Κάποιοι πού δέν διαπίστωσαν τά ρίχτερ του «σεισμοῦ» μέσα στην οικογένειά τους, θά τεθούν σέ έγρήγορη. Σέ λήψη μέτρων προστασίας και σωτηρίας τών ίδιων, τών παιδιών τους, της οικογένειάς τους, αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Όποιος άδιαφορήσει

ή νομίζει πως τά ξέρει, θά έχει την θλιβερή κατάληξη αυτού που δέν προστατεύεται από τά καιρικά και φυσικά φαινόμενα και τις φυσικές καταστροφές. Αλλά τό μόνο βέβαιο είναι πως πολλοί θά τά πάρουν σοβαρά υπόψη. Η κοινωνία δέν θά προχωρήσει μόνο με τους έχοντες την βεβαιότητα πως τά ξέρουν όλα, αλλά κυρίως με όσους αντιλαμβάνονται τους κινδύνους και λαμβάνουν μέτρα προστασίας.

Ο δεύτερος κύκλος που έρχεται, είναι νομοτελειακά τό Σχολείο. Και έδω, εμπλέκονται πολλοί. Και οι ευθύνες είναι πολλές και δέν επιμερίζονται ως προς κλάσμα, αλλά μένουν άκέραιες για όλους τους εμπλεκόμενους. Μπορεί νά μην είναι εύκολο ό επιμερισμός σέ πρόσωπα, αλλά είναι εύκολο σέ επιμέρους φορείς, δέσμες ή ομάδες.

Στό σημείο αυτό πρέπει νά υπάρξει επεξήγηση. Η καταδίκη του εκπαιδευτικού συστήματος είναι εύκολη από πολλούς. Η καταδίκη του σημερινού status τό ίδιο. Αποσμονούμε όμως, ότι με τό ίδιο ή άνάλογο status, δέν συνέβαιναν πριν λίγα χρόνια, όλα αυτά που σήμερα βλέπουμε.

Τό πρόβλημά μας λοιπόν, δέν είναι εκεί. Είναι στά άσαφή όρια άρμοδιοτήτων, όπου σήμερα ή άλληλοεπικάλυψη δημιουργεί στην ουσία «άνομία»¹. Εκτός τών πολιτών (δηλ. παιδιών και εφήβων), και οι υπεύθυ-

1 Είναι αυτό που είχε πεί και ό Emile Durkheim, ότι κυριολεκτικά άνομία δέν είναι ή μη ύπαρξη νόμων, αλλά αντίθετα ή μη σαφής ρύθμιση τών θεμάτων, ή χαλάρωση στην τήρησή τους, ή άπώλεια σταθερών, και κατά συνεκδοχή, ή μη σαφής άνάθεση ευθύνης για τόν έλεγχο ή μη της τήρησής τους. Όταν υπάρχουν κανόνες που αποπροσανατολίζουν, τότε ακόμα και με ύπαρξη νόμων, ζούμε στην ουσία σέ καθεστώς ά-νομίας. Βλ. σχετ. Ζέγκερ Έμογκεν, *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*, μτφρ. Τζένη Μαστοράκη, έκδ. Μπουκουμάνη, Αθήνα 1972, σελ. 101 έξ. Επίσης, για την έρμηνεία του όρου βλ. Τσαούσης Δ., *Η κοινωνία του ανθρώπου*, έκδ. Gutenberg, Αθήνα 1983, σελ. 130 έξ.

νοι σέ νευραλγικές θέσεις έχουν δυσκολίες στην κατανόηση τών ακριβών όριων ευθύνης τους καί τῆς δυνατοῦτητας παρέμβασης, γιατί δέν θέλουν νά βρεθοῦν διωκόμενοι, εἴτε γιά ὑπερβάλλοντα ζῆλο εἴτε γιά ἀναρμοδιότητα, κάτι πού ἔχει συμβεῖ πολλές φορές. Τό νά κατηγορεῖται δηλ. κάποιος ὅτι «ἀναρμοδίως ἐπελήφθη». Τί μεσολάβησε λοιπόν καί ἔχουμε φτάσει ἐδῶ; Μεσολάβησε ἡ ἐμπλοκή πολλῶν παραγόντων καί ἐξ αὐτῆς, ἡ ἀτομία στή λήψη ἀπόφασης (ἢ ἀποφάσεων). Ὅμοίως, ἡ ἀσαφής χρονική δέσμευση γιά τή λήψη ἀποφάσεων, ὅ,τι δηλαδή συμβαίνει καί στήν ἀπονομή Δικαιοσύνης, κάτι πού σχεδόν καθημερινά ἀκοῦμε. Πόσο χρόνο δηλαδή θέλει γιά νά

ἄνω τῶν τριάντα διδασκόντων, ἀντιλαμβάνεται κανεῖς τή δυσκολία, καί κυρίως, τήν ψυχολογία ὅσων πρόκειται νά ἀντιμετωπίσουν ἕνα ζήτημα πού σχετίζεται μέ

*Ἡ πέτρα τῆς
βιαιότητος καί
παραβατικότητος
ἔχει πέσει στή λίμνη
τῆς ζωῆς μας.*

τελεσιδικήσει μιά ὑπόθεση.

Ἄς τό δοῦμε μέ ἕνα ἀπλό περιστατικό. Μιά συμπολική μαθητῶν στό Σχολεῖο. Ἄς ποῦμε ἐπίσης, ὅτι τό θέμα κατά τά προβλεπόμενα ὁδηγεῖται σέ συνεδρίαση τοῦ Συλλόγου Διδασκόντων. Ἀπό τό σημεῖο αὐτό ἀρχίζει μιά κυριολεκτική «ἀνηφόρα». Πρέπει ὅλοι νά ρυθμίσουν τό πρόγραμμά τους, δεδομένου ὅτι ἡ συνεδρίαση τύποις, πρέπει νά γίνει ἐκτός ὥραρίου λειτουργίας τοῦ Σχολείου, δηλαδή τοῦ ἡμερήσιου ἑπταώρου προγράμματος μαθημάτων τοῦ ὥρολογίου προγράμματος. Περιττό νά εἰπωθεῖ πόσο δύσκολο εἶναι νά ρυθμιστοῦν ὑποχρεώσεις καί οἰκογενειακές ἀνάγκες τόσων οἰκογενειῶν γιά ἀπρόβλεπτα καί ἔκτακτα ζητήματα. Γιά μεγάλα σχολεῖα μέ

ἀκραία παραβατική συμπεριφορά. Κατόπιν, οἱ λεγόμενες δημοκρατικές εὐαισθησίες, ἐπιβάλλουν –μέ ὄριο τό πενθήμερο-τὴν κλίση τῶν γονέων ὅσων ἐμπλέκονται². Φυσικά γιά ἀκραῖες περιπτώσεις αὐτό (ὑπό προϋποθέσεις) μπορεῖ νά συνταμεῖ, ἀλλά ποῖός Δ/ντής Σχολείου τολμᾷ νά τό κάνει, ὅταν δικηγόροι ἐμφανίζονται καί μέ διάφορες προφάσεις ἀναγκάζουν τόν ὑπεύθυνο Δ/ντή, ὁ ὁποῖος δέν εἶναι νομικός, νά ψάχνει νά βρεῖ δικηγόρο γιά τόν ἑαυτό του, γιά νά τόν καθοδηγήσει. Ἄς μὴν τό προχωρήσουμε ἄλλο. Τό ἐρώτημα εἶναι, ὅταν μετά ἀπό μέρες πού θά γίνει ἡ συνεδρίαση, ποῖός/ά καθηγητής/τρια θά τολμήσει ἐπιβολή ποινῆς. Καί ἂν θά ὑπάρξει, θά εἶναι χἀδι, ὑπό τὴν ἔννοια ὅτι ἡ παραβατική συμπεριφορά, τίς περισσό-

2 Ὅλα αὐτά, τὰ βρῖσκει κανεῖς εὐκολα στόν Κώδικα Διοικητικῆς Διαδικασίας, στοὺς Νόμους καί τίς ἐγκυκλίους τοῦ Ὑπουργείου καί στό διαδίκτυο καί γι' αὐτό ἀποφεύγονται οἱ ἐνδεδειχθεῖς παραπομπές. Ὑπενθυμίζεται ἐδῶ, ὅτι φυσικά πρέπει νά κληθοῦν σχολικοί σύμβουλοι παιδαγωγικῆς εὐθύνης, ἐκπρόσωποι γονέων, ἐκπρόσωποι μαθητικῶν κοινοτήτων καί 15μελοῦς κ.λπ. Ἄν δέ ὑπάρχει καταστροφὴ ὑποδομῶν, ζητοῦν καί ἀπὸ τόν Δῆμο (Σχολική Ἐπιτροπή) νά παρευρεθοῦν ὡς ἔχοντες τὴν εὐθύνη τοῦ Κτηρίου καί τῆς ἀποκατάστασης.

τερες φορές, καθιστά τον παραβάτη ήρωα στα μάτια συμμαθητών και συνομηθικών, και τό χειρότερο, στο μέλλον κανείς δέν θά τολμά νά τον καταγγείλει ή νά λάβει μέτρα, έχοντας ύποστει τό πρώτο «μαρτύριο». Αυτό φυσικά και νομοτελειακά, οδηγεί στην άπόλυτη αδράνεια, γιατί ακόμα και ή λύση τής αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος, θέλει διαδικασία εγκρίσεων και

στην ουσία μεταφορά του προβλήματος. Σέ έπαρξιακές πόλεις δέ, μπορεί νά εΐναι και άδύνατο λόγω τής μακράς άπόστασης άλλου σχολείου.

Ή παραπάνω διαδικασία έμπλέκει και άλλους φορείς, όπως ψυχολόγους, συμβούλους κ.ά. γιά νά βοηθηθεί ό μαθητής και νά αλλάξει ή όλη του συμπεριφορά. Όλα τά άνωτέρω έχουν μικρή σημασία και εΐναι άπλά και συνηθισμένα γεγονότα στη σχολική ζωή. Τό σημαντικό εΐναι άλλο. Εΐναι τό ότι έφηβοι και νέοι έχουν τήν έμπειρία, ότι ουσιαστικά συνέπειες δέν υπάρχουν. Και ότι όταν υπάρξουν, έχουν σέ σχέση μέ τήν παράβαση, μηδενικό κόστος. Άκόμα και σέ διακεκριμένες φθορές, δέν έχουν συμμετοχή στην άποκατάσταση ζημιών, είτε κτηριακών είτε ύποδομών. Αυτό τούς καθιστά άνεξέλεγκτους, και τούς οδηγεί σέ αντίστοιχες δράσεις και εκτός σχολείου.

Τί δέον γενέσθαι; Έπανερχεται τό πα-

λαιό έρώτημα και σήμερα. «Υπάρχει παιδαγωγούν σχολείο σήμερα;».

Ή καταδίκη εΐναι εύκολη ύπόθεση. “Όπως εΐναι εύκολη και ή άπόσπηση τής ευθύνης. Τό σχολείο του τέλους του 20ου και των άρχών του 21ου αι. δέν μπορεί νά εΐναι τό σχολείο πού ξέραμε ή θέλαμε ή φανταζόμαστε. Σέ μία άνοικτή κοινωνία, παγκοσμίως, ή έφηβική παραβατικότητα εΐναι άνεξέλεγκτη, τό σχολείο, τό «ΑΝΟΙΧΤΟ» ΣΧΟΛΕΙΟ, δέν μπορεί νά έχει τό ρόλο πού εΐχε κάποτε και συμπαρασύρεται από μία άπρόσωπη κοινωνία.

Άς ξεκινήσουμε από τό πιό άπλό, πού τό βλέπουμε επαναλαμβάνουμε παγκοσμίως. Νά σκεφτούμε δηλαδή: Άνοίγει τό πρώι ή πόρτα του σχολείου. Ένα μεγάλο σχολείο, έχει πάνω από 300 μαθητές. Ποιός έλέγχει ποιόι εΐναι αυτοί πού μπαίνουν μέσα; Τί κουβαλούν στα πράγματά τους; Άρκετοί, γιατί δέν χρειάζεται νά εΐναι πολλοί, έχουν π.χ. σιδηροδροθιές, σουγιάδες-μαχαίρια, ούσιες κ.ά. Όποιοι τά άρνούνται αυτά, στην ουσία στρουθοκαμπλίζουν. Ποιός βλέπει τί έχουν στα κινητά τους τηλέφωνα τά όποια δυστυχώς, ότι και νά κάνουμε, ότι μέτρα και έγκυκλίους και άν στέλνει ή επικαλείται τό Ύπουργείο Παιδείας, τά παιδιά τά φέρνουν στο σχολείο; Και νά πούμε εδώ, τό λογικό έπιχείρημα τής πλειοψηφίας των γονέων, ότι στις συνθήκες πού ζούμε, ή άμεση έπικοινωνία μέ τά παιδιά τους- ακόμα και μέσω στίγματος κινητού- εΐναι άδιαπραγμάτευτη. Μέ τό σκεπτικό ότι τά παιδιά μέσα στο χώρο του Σχολείου, ακόμα και την ώρα του μαθήματος, έχουν τήν δυνατότητα έπικοινωνίας με όποιονδήποτε ή μπορούν νά άσχολούνται μέ ότιδήποτε όλη την ώρα του μαθήματος, του διαλείμματος, τής Γυμναστικής και μπορούν νά καταγράφουν τόν διδάσκοντα ή τούς συμμαθητές, ή συζήτηση γιά τήν παραβατικότητα παίρνει άλλες διαστάσεις.

Άλλά θά επανέλθουμε στο έπόμενο τεύχος.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ΄ΑΙΩΝΑ.

Τοῦ π. Γεωργίου Μποροβίλου, Οικονομολόγου, Θεολόγου, διδ. Θεολ.

Ὁ ΙΗ΄ αἰ.

Ὁ ΙΗ΄ αἰ. ἀποτελεῖ τὸ ἀπόγειο τῆς ἑλλη-
νικῆς κοινωνίας κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρ-
κοκρατίας¹. Παιδεία, ἐμπόριο, κυκλοφορία

τοῦ βιβλίου, ἐπαφές μέ τά Εὐρωπαϊκά κράτη,
ἀνταλλαγὴ τῶν ἰδεῶν καὶ τέλος, μετοχὴ στοῦ
ρεύμα τοῦ Διαφωτισμοῦ, μέ τὴν δημιουργία
αὐτοῦ τοῦ μορφώματος ποῦ ὀνομάστηκε «Νε-
οελληνικός Διαφωτισμός»². Κατὰ τὴν περίοδο

1 Μανουὴλ Ἰ. Γεδεῶν, Λόγιοι καὶ Σχολαὶ τῆς ΙΗ΄
ἐκατοναετηρίδος, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, 9 (1888
-89) 322-327, 331-333. [=Γεδεῶν, Λόγιοι]. Charles
A. Frazee, *The orthodox Church and Independent
Greece 1821-1852*, Cambridge Univ. Press, 1969.
[ἐλ. μτφρ. Ἰωσήφ Ροῦλίδης], Ἀθήνα: ἐκδ. Δόμος, [=
Frazee, *Orthodox Church*]1987.

2 Κωνσταντῖνος Θ. Δημαρᾶς, *Νεοελληνικός Διαφω-
τισμός*, Ἀθήνα: ἐκδ. «Ερμῆς», 51989, [=Δημαρᾶς,
Νεοελληνικός]. Παναγιώτης Κονδύλης, *Ὁ Νεοε-
λληνικός Διαφωτισμός. Οἱ φιλοσοφικὲς ἰδέες*, Ἀθήνα:
ἐκδ. «Θεμέλιο», 1988 [=Κονδύλης, Νεοελληνικός].
Πασχάλης Μ. Κιτρομυλίδης, *Νεοελληνικός διαφω-
τισμός. Οἱ πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς ἰδέες*, (μτφρ. Στέλλα

αὐτὴ φθάνει σὲ ὑψηλὸ ἐπίπεδο, τόσο ἡ χρι-
στιανικὴ διδασκαλία, το κήρυγμα³, ὅσο καὶ ἡ
θεολογικὴ συγγραφὴ. «Πατριάρχες, ἐπίσκοποι,
ἱερεῖς, μοναχοὶ καὶ λαϊκοί, οἱ περισσότεροι
ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ὀνομάστηκαν Διδάσκαλοι
τοῦ Γένους, συναγωνίζονταν, ὅπως γράφει ὁ
Μ. Γεδεῶν, στὴν διδασκαλία καὶ συγγραφὴ⁴.

Μετάφραση.

Μεταξύ τῶν ἄλλων ἀναπτύσσεται καὶ ἡ
μετάφραση ἀρχαίων κειμένων διότι ἡ ἀρχαία
ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι, πλέον, κατανο-
ητή. Ἡ ἐργασία τῆς μετάφρασης, ἀποτελεῖ

Νικολοῦδης), Ἀθήνα: ἐκδ. ΜΙΕΤ, 1999 [=Κιτρομυ-
λίδης, Νεοελληνικός]. Βασίλειος Ἰ. Καλλιακμάνης,
Θεολογικὰ Ρεύματα στὴν Τουρκοκρατία, [Φιλοσοφικὴ
καὶ Θεολογικὴ Βιβλιοθήκη 62], Θεσσαλονίκη: ἐκδ.
Π. Πουρναρᾶς, [=Καλλιακμάνης, Θεολογικὰ ρεύ-
ματα]2009.

3 Μανουὴλ Ἰ. Γεδεῶν, Τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ λόγου
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν κάτω χρόνων, *Ἐκκλησιαστικὴ
Ἀλήθεια*, 8 (1887-1888) 186-188, 192-196, 198-203
[=Γεδεῶν, Τὸ κήρυγμα]. Παναγιώτης Ν. Τρεμπέ-
λας, *Ὁμιλητικὴ Ἡ ἱστορία καὶ θεωρία τοῦ κηρύγματος*,
Ἀθήνα: ἐκδ. ὁ «Σωτήρ», 1963 [=Τρεμπέλας, Ὁμιλη-
τικὴ]. Κωνσταντῖνος Κ. Κούρκουλας, *Ἡ θεωρία τοῦ
κηρύγματος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας*,
[Διδακτορικὴ Διατριβή], Ἀθήνα1957. [=Κούρκου-
λας, Ἡ θεωρία]. Δῆμητρα Ἀ Κούκουρα, *Ἡ Ρητορικὴ
καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ρητορικὴ*. Διαχρονικὴ μελέτη,
Θεσσαλονίκη: ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, 2003, [=Κούκουρα.
Ρητορικὴ].

4 Μανουὴλ Γεδεῶν, *Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους
κατὰ τὸν ΙΗ΄ καὶ ΙΘ΄ αἰῶνα*, (ἐπιμ. Ἄ. Ἀγγέλου-Φ.
Ἥλιοῦ), Ἀθήνα: ἐκδ. «Ερμῆς», 1976 [=Γεδεῶν, Ἡ
πνευματικὴ]. Γεδεῶν, Λόγιοι. Τάσος Γριτσόπουλος,
Πατριαρχικὴ Μεγάλὴ τοῦ Γένους Σχολή, τ. 1-2, Ἀθήνα
1966, 1971 [=Γριτσόπουλος, Πατριαρχικὴ].

προσφορά τῶν Λογίων Διδασκάλων πρὸς τὸν λαό. Εἶναι κομμάτι τῆς διδασκαλίας τοῦ Γένους. Τὰ πολυπληθέστερα μεταφραζόμενα ἔργα εἶναι θεολογικά, διδακτικά, ἀπαραίτητα γιὰ τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωση.⁵ Ἔτσι ἡ μετάφραση δίνει στὸν ἑλληνικό λαὸ τὴ δυνατότητα νὰ γνωρίσει τὴν προγονικὴ σοφία καὶ νὰ αισθανθεῖ υπερήφανος γιὰ τὴν καταγωγή του. Συγχρόνως, τὰ μεταφραζόμενα κείμενα εἰσφέρουν στοιχεῖα ἐμπλουτισμοῦ καὶ βελτίωσης τῆς ὁμιλουμένης κατὰ τὴν ἐποχὴ, γλώσσας. «Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰ. ἄρχεται ἐμφανιζομένη μιὰ νέα γλωσσικὴ ἐξέλιξις ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας», παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Κ. Μπόννης⁵.

Σήμερα, ἡ ἐπιστημονικὴ κοινότητα στρέφει τὴν μελέτη πρὸς τὸ φαινόμενο αὐτό, ποῦ ἔχει πανευρωπαϊκὴς διαστάσεις καὶ τὸ ὀνομάζει «πρῶτη οἰκογλωσσικὴ ἐπανάσταση». Ὁ τόμος ποῦ κυκλοφόρησε ἀπὸ τὸ ΜΙΕΤ «ἐπιχειρεῖ νὰ χαρτογραφήσει γιὰ πρώτη φορά τὸ φαινόμενο, συγκεντρώνοντας καὶ παρουσιάζοντας σὲ 11 θεματικὲς κατηγορίες 250 ἀποσπάσματα πεζῶν κειμένων, δημοσιευμένων καὶ ἀδημοσιευτῶν, ποῦ ἀποτυπώνουν χρήσεις τῆς δημῶδους ἑλληνικῆς κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 16^{ου} αἰ. Συγχρόνως ἐπιδιώκει νὰ ἀναδείξει τὸ ἱστορικοπολιτισμικὸ ὑπόβαθρο, τὶς συγγραφικὲς προθέσεις, τὴν πρωτότυπη καὶ μεταφρασμένη παραγωγή ἔργων θεολογικῆς καὶ θύραθεν πεζογραφίας γιὰ ἓνα συνεχῶς αὐξανόμενο ἑλληνογλωσσο κοινὸ ἐνὸς λειτουργικοῦ γραπτοῦ ὄργανου σὲ συνάφεια μὲ τὶς καθομιλούμενες ποικιλίες. Τὸ συνολικὸ ἐγχείρημα φιλοδοξεῖ νὰ συμβάλλει στὴν καλύτερη διερεύνηση μιᾶς σχετικὰ ἄγνωστης ἐποχῆς, ποῦ ὅμως ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωση τῆς δημῶδους γλώσσας καὶ γραμματείας»⁶. Ὁ λόγος ποῦ ἰσχύει γιὰ

τὴν ἐνασχόληση μὲ τὶς μεταφράσεις, εἶναι ἓνας καὶ μοναδικός: Ἡ ὠφέλεια τοῦ λαοῦ. «Εἰς κοινήν ὠφέλειαν»⁷. «Ἐστοχάσθημεν ὠφέλιμον τὴν εἰς ἀπλοῦν μετάφρασιν»⁸.

Γλῶσσα καὶ Λατρεία.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει ἀναδειχθεῖ ἰδιαίτερα εὐέλικτη στὸ θέμα τῆς γλώσσας, ἥδη ἀπὸ τὸν Θ' αἰ. Δέχεται τὶς γλώσσες τῶν βαρβάρων, μεταφράζει τὸ εὐαγγέλιο καὶ τὴ λατρεία καὶ διδάσκει σὲ αὐτὲς. Στὴ Δύση ἐπικράτησε μιὰ γλῶσσα, ἡ Λατινικὴ καὶ γίνονταν ἀποδεκτὲς ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ. Τὸ τρίγλωσσον, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ γραμμὴν αἰτία τῆς τιμωρίας. Ἐπίσης, ἡ ἑλληνορθόδοξη ἐκκλησία δέχεται τὴ μετάφραση σὲ νεώτερες μορφὲς τῆς Ἑλληνικῆς, παλαιότερων κειμένων. Παράδειγμα ἡ ἔργασία τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφραστῆ κατὰ τὸν Ι' αἰ. Ἀντιθέτως δὲν δέχεται μὲ εὐκολία τὴ μετάφραση τῶν Γραφῶν ἀπὸ τὴν κοινὴ ἑλληνικὴ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων καὶ τὴν μετάφραση τῶν Λειτουργικῶν ἀκολουθιῶν ποῦ παγιώνονται μετὰ τὸν Θ' αἰ. Γιὰ τὸ θέμα τῆς μετάφρασης τῆς Ἁγίας Γραφῆς βλ. τὶς ἐργασίες: Papoulidis (1977), Καρτάνος (1536), Μεταλλνός (1977)⁹.

5 Κωνσταντῖνος Μπόννης, «Ἡ γλῶσσα τῶν Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων», *Θεολογία* 41 [= Μπόννης, Ἡ γλῶσσα], σ.197.

6 Ἐλένη Κακουλίδη – Πάνου Ἐλένη Γκαρτζόλα Κατερίνα Τικτοπούλου, *Δημῶδης Πεζὸς Λόγος τοῦ 16ου αἰ.*, Ἀθήνα: Κέντρο Ἑλληνικῆς Γλώσσας, ἐκδ. ΜΙΕΤ, [Κακουλίδου κ.ἄ, Δημῶδης]2023.

7 Δέσποινα Δ. Κωστούλα, *Ἁγίος Λάνδος ὁ Κρής. Συμβολὴ στὴ μελέτη τοῦ ἔργου του*, Ἰωάνινα 1983, [=Κωστούλα, Λάνδος], σ. 121.

8 Γρηγορίου Ε', Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Βασιλείου: Ὁμιλίες εἰς τὴν Ἐξαήμερον, Κωνσταντινούπολις [=Γρηγόριος Ε', εἰς τὴν ἔξαήμερον] 1807.

9 Kiriakos Papoulidis, *Problèmes de traduction et d'interpretation du Nouveau Testament en grec modern: Le cas de Maxime de Gallipoli (1638)*, Θεσσαλονίκη: ἐκδ. Ἀδελφῶν Κυριακίδη, 2004 [Papoulidis, Problèmes]. Ἰωαννίκιος Καρτάνος, Παλαιὰ τε καὶ Νέα Διαθήκη, Βενετία 1536, [φιλολογικὴ ἐπιμέλεια Ἐλένη Κακουλίδη – Πάνου], Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ἑλληνικῆς Γλώσσας, 2000. Γ. Δ. Μεταλλνός, *Τὸ ζήτημα τῆς μεταφράσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν νεο-ελληνικὴν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰ.*, Ἀθήνα 1977. [=Μεταλλνός, Μετάφραση]

Ἡ μετάφραση τῆς Γραφῆς.

Αἰτία συγκρούσεων καὶ διαμάχης ἀπετέλεσε τὸ θέμα τῆς μετάφρασης τῆς Ἁγίας Γραφῆς «καὶ ἐπανειλημμένως κατεδικάσθη, πρωτοστατοῦντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὁ ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ τούτου σάλος, ἀπετέλεσε μόνιμον πρόβλημα»¹⁰. Τὸ 1536, κυκλοφόρησε ἡ μετάφραση τοῦ Ἰωαννίου Καρτάνου. Ἀκολουθεῖ τὸ 1638, ἡ μετάφραση Μαξίμου Καλλιουπολίτου, ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλου Λούκαρι¹¹. Τὸ 1850, οἱ προτεστά-

Ὁ λόγος πού ἰσχύει γιὰ τὴν ἐνασχόληση μὲ τὶς μεταφράσεις, εἶναι ἓνας καὶ μοναδικός: Ἡ ὠφέλεια τοῦ λαοῦ.

ντες ἱεραπόστολοι χρησιμοποιοῦν ὡς Δούρειο Ἴππο τὴν μετάφραση Νεοφύτου Βάμβα, ἔκδοση τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας, γιὰ νὰ καταλήξουμε στὰ «Εὐαγγελιακά», Ὀκτώβριος-Νοέμβριος 1901. Τότε εἶχαμε νεκρούς καὶ τραυματίες ἀπὸ τὴ σύγκρουση διαδηλωτῶν μὲ τὸ στρατό. Ἀφορμὴ ἡ δημοσίευση στὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις», τῆς μετάφρασης τῶν Γραφῶν ἀπὸ τὸ δημοτικιστὴ, Ἀλέξανδρο Πάλη. Ἡ στάση αὐτὴ, κατὰ τὸν Γ. Μεταλληνό, ἔγκειται στὸ ὅτι «ἡ Ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση διέβλεπε στὴν μετάφραση τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μιὰ δυνατόναι παραχάραξη τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ κειμένου»¹².

Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1901, ἄρχισαν ζυμώσεις γιὰ τὴν μετάφραση τῆς Γραφῆς, ὅπου ἐνεπλάκυσαν παράγοντες κύρους, ἱεράρχες,

τόσο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅσο καὶ τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ θρησκευτικοὶ Σύλλογοι. Ὁ Σύλλογος τῆς «Ἀναπλάσεως» κυκλοφορεῖ μετάφραση τοῦ Θεολόγου καὶ Σχολάρχου, Κωνσταντίνου Διαλυσιμῆ. Ἡ θρησκευτικὴ Ἀδελφότητα «Εὐσέβεια» τῆς Σμύρνης μὲ ἐμπνευστὴ τὸν ἱερομάρτυρα μητροπολίτη Χρυσόστομο Καλαφάτη, ἐκδίδει μετάφραση τμήματος τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο ἡ «Ἀδελφότητα Θεολόγων Ζωή» κυκλοφορεῖ μὲ ἔγκριση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ἀποδεκτὸ κείμενο μὲ κατ' ἀντιβολὴ ἑρμηνευτικὴ ἀπόδοση, ποὺ ἐκπονεῖ ὁ μετέπειτα καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Παναγιώτης Τρεμπέλας. Ἀντίστοιχη ἐργασία ἐκπονεῖ λίγα χρόνια ἀργότερα καὶ ὁ Ἰωάννης Κολιτσάρας μὲ μετάφραση Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σε συνεργασία μὲ τὴν Βιβλικὴ Ἑταιρεία ἐξέδωσε τὴν μετάφραση τῶν τεσσάρων καθηγητῶν. (Β. Βέλλας, Ἀρχιμ. Εὐ. Ἀντωνιάδης, Ἀμ. Ἀλιβιζάτος, Γερ. Κονιδάρης). Νεώτερες ἀπαιτήσεις ἀνάγκασαν καὶ πάλι τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιο σχῆμα συνεργασίας, νὰ κυκλοφορήσει σὲ πῖθ ἀπλή γλῶσσα μετάφραση ἀπὸ ἄλλη τετράδα καθηγητῶν (Γαλίτης, Γαλάνης, Καραβιδόπουλος, Βασιλειάδης.)

Μεταφραζόμενα ἔργα.

Μεταφράζονται ἔργα χριστιανικῆς ἠθικῆς, κατηχητικοὶ Λόγοι καὶ κείμενα Ὁρθόδοξης πνευματικότητας. Σχολές καὶ κέντρα μεταφραστικῶν ἐργασιῶν εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ Σμύρνη, τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἡ Πάτμος. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν μεταφραστῶν ὀφείλουμε νὰ ἀναφερθοῦμε στὶς κυρίαρχες μορφές καὶ ὀμάδες, ποὺ μὲ τὴν δραστηριότητά τους ἔδωσαν ἀρκετὲς μεταφραστικὲς ἐργασίες καὶ συνέβαλλαν στὴν προαγωγή τοῦ μεταφραστικοῦ θέματος. Ἡ πρώτη εἶναι ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄,

10 Μεταλληνός, Μετάφραση, σ. 37.

11 Hering Gunnar, *Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἐνῶσαικὴ πολιτικὴ 1620-1638*. [Μτφρ. Δημοσθένης Κούρτοβικ.], ΜΙΕΤ, Ἀθήνα, 1992, σ. 34-136

12 Μεταλληνός, Μετάφραση, σ. 37

ἀπόστολος τοῦ μεταφραστικοῦ πνεύματος. Δεύτερη οἱ κολυβάδες πατέρες. Καί Τρίτη, ἡ μορφή τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου ὁ ὁποῖος μᾶς ἔχει δώσει τουλάχιστον δέκα μεταφραστικά ἔργα.

Διακεκριμένοι Μεταφραστές.

Μεγάλη καὶ ιδιαίτερη ἀναδεικνύεται ἡ συμβολή στοῦ ἔργο τῆς μετάφρασης, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄. Ἀρχίζει τὸ μεταφραστικὸ ἔργο ἀπὸ ἀρχιδιάκονος τοῦ Σμύρνης Προκοπίου (Πελεκάση), μὲ τοὺς **α**. «Περὶ Ἱερωσύνης Λόγους Ἰωάννου Χρυσοστόμου». Προτάσσει πρόλογο, ὅπου στιγματίζει τὴ συμπεριφορὰ τοῦ κλήρου τῆς Σμύρνης, ὁ ὁποῖος βρίσκεται μεταξύ ἐκκοσμίκευσης καὶ παγανιστικῶν πρακτικῶν τῆς Ἀνατολῆς¹³. Δὲν σταματᾷ στις διαπιστώσεις. Προχωρεῖ σὲ μέθοδο βελτίωσης. Αὐτὴ, θεωρεῖ, ὅτι εἶναι ἡ μελέτη τῶν ἔργων τῶν ἁγίων Πατέρων ποὺ προσφέρονται ἀλλὰ «λόγω τῆς ἀπειρίας τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, εἰς ἣν ἐξέπεσαν τὸ ἡμέτερον γένος, δὲν δυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν»¹⁴.

Ὁ Γρηγόριος συνεχίζει τὴν ἐργασία τῶν μεταφράσεων στὴν Κωνσταντινούπολη ὡς Πατριάρχης πλέον, Γρηγόριος Ε΄. Τὴν μεταφραστικὴ ἐργασία τὴν ἐκτιμᾷ πῶς πολὺ, μετὰ τὴν ἐξορία στὸν Ἄθω, ὅπου ἔχοντας ἰδεῖ τὰ προβλήματα τῆς μοναχικῆς ζωῆς, γράφει: «Ἐν τῇ ὑπερωρίῳ ἡμῶν διατριβῇ κατὰ τὸ Ἀθωνικὸν Ἀκρωτήριον, εἶδομεν αὐτοφει τοὺς ὁσίους πατέρας τῶν ἱερῶν μοναστηρίων ποιοῦντες ἀνάγνωσιν εἰς τὴν Ἐξαήμερον, ἐξήγησιν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν καὶ ὀλίγους τοὺς συνιόντας εὗρομεν διὰ τὸ ἄπειρον τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου. Ἐκτοτε ἐστοχάσθημεν ὠφέλιμον τὴν εἰς τὸ ἄπλοῦν μετάφρασιν τῆς

β Ἐξαήμερον ἐξηγήσεως, ὡς ὠφελίμου γεννησομένης οὐ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς χριστιανύμοις λαοῖς» (Μποροβίλος, 1990. 69).

Στὸν πρόλογο τοῦ τρίτου μεταφραστικοῦ ἔργου του, **γ** Ἐξήγησις τῶν κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν Ἀναγνώσμάτων ἐκ τῶν ἱερῶν Πράξεων καὶ τῶν Ἀγίων καὶ Θεοπνευστῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυ-

σοστόμου», γράφει, «κάθε ἀκροατὴς νὰ καταλάβῃ καλῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀναγνώσματος δὲν δύναται, μάλιστα οἱ ἀγύμναστοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον. Διὰ τοῦτο ἐστοχάσθημεν ὠφέλιμον τὴν μετάφρασιν τῶν ἔρμηνειῶν εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον. Τέλος, ὁ Γρηγόριος Ε΄, μεταφράζει καὶ ἐκδίδει, χωρὶς νὰ ἀναγράφει τόπο καὶ χρόνο, **δ** Ἐθικὰς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου. Ἀφορμὴ συγγραφῆς τοῦ ἔργου εἶναι ἡ ὠφέλεια ποὺ διεπίστωσε ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς μοναχικῆς καὶ κοινοβιακῆς συγκροτήσεως

Ὁ Γεδεών διασώζει πῶς ὁ Γρηγόριος προέτρεψε καὶ τὸν Νικηφόρο Θεοτόκην νὰ μεταφράσῃ Θεοφύλακτο Βουλγαρία. Γράφει ὁ Γρηγόριος: «Ὁ Θεοτόκης φιλοσοφικῶ τῷ τρόπῳ μεταφράζει καὶ παραθέτει τὶς πατερικῆς ἔννοιες, ἡμεῖς ἀπλᾶ τὰ νοήματα χωρὶς προσθήκην ἢ ἀφαίρεσιν μεταφράσαμεν»¹⁵.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

13 Μποροβίλος, Περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου στὴ Σμύρνη κατὰ τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνα, Δελτίον Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, 8 (1990) [=Μποροβίλος, Περὶ τῆς καταστάσεως], σ. 69. 14 αὐτόθι

15 Γρηγορίου Ε΄, 2 (1807) Ἐξήγησις τῶν κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν Ἀναγνώσμάτων, Κωνσταντινούπολις, (στὸν πρόλογο).

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΖΩΗ

Του κ. **Αλεξάνδρου Κακαβούλη**, Καθηγητή Πανεπιστημίου

Η δημιουργία του ανθρώπου

Θά αφήσουμε ως έπισηφαλεις, τις ανθρώπινες θεωρίες και τις έπισημοφανεις έξελικτικες προτάσεις για την εμφάνιση του ανθρώπου και την εξέλιξη της ανθρώπινης ζωής. Χωρίς νά άγνοούμε την πραγματική συμβολή της έγκυρης ανθρώπινης σοφίας και έπιστήμης, πού παραμένουν καθαρά σέ έμπειρικό επίπεδο, θά στηριχθούμε, πρωτίστως, στην άποκαλυμμένη αλήθεια της Άγιας Γραφής, πού την έμπιστευόμαστε άπόλυτα, ως πηγή θεογνωσίας, δηλαδή γνώσης πού διασφαλίζεται άπό την άποκαλυμμένη αλήθεια του Θεού. "Ο,τι άλλο ύποστηρίζεται άνθρωπίνως για τό θέμα αυτό, μπορεί νά είναι ή παρανόηση της άποκαλυμμένης αλήθειας ή νά έξυπηρετεί άθειστικές άπόψεις.

Θά άρχίσουμε άπό την άρχή πού δημιουργείται ή ανθρώπινη ζωή, σύμφωνα μέ την Παλαιά Διαθήκη. «Εν άρχη έποίησεν ό Θεός τόν ουρανόν και την γήν... Και είπεν ό Θεός ποιήσωμεν άνθρωπον κατ' εικόνα ήμετέραν και καθ' όμοίωσιν... και έποίησεν ό Θεός τόν άνθρωπον, κάτ' εικόνα Θεού έποίησεν αυτόν, άρσεν και θήλυ έποίησεν αυτούς (Γεν. 1, 26 έξ). Στη συνέχεια, άπό την άπόδοση μερικών άποσπασμάτων του νοήματος του πρωτότυπου κειμένου άπό τόν Ίωάννη Κολιτσάρα:

«Και έπιθεώρησε ό παντογνώστης Θεός όλα όσα δημιούργησε, και είδε ότι τά πάντα ήταν έξαιρετικά καλά, τό καθένα μέ τό σκοπό και τή χρησιμότητά του (1, 31)... Ό Θεός έπλασε τόν άνθρωπο μέ χώμα άπό τή γή (χοϊκό), και ένεφύσησε στό πρόσωπο αυτού πνεύμα ζών, την άθάνατη ψυχή. Έτσι έγινε ό άνθρωπος ζώσα ύλικοπνευματική ύπαρξη (2, 7). Διέταξε δέ ό Θεός και φύτρωσε και βλά-

στησε στην περιοχή της Έδέμ στά ανατολικά κήπος, ό παράδεισος, και εκεί τοποθέτησε τόν άνθρωπο, πού έπλασε... Ένεκα του στενού συνδέσμου, του άνδρα προς την γυναίκα, στό μέλλον κάθε άνδρας, θά αφήνει τόν πατέρα και την μητέρα του και θά συνδέεται στενώτατα μέ την γυναίκα του, ώστε οι δύο νά γίνουν πλέον μία σάρκα, μέ τή συζυγία... Στη γυναίκα είπε: "Θά πολλαπλασιάσω σέ πληθος πολύ τις λύπες σου και τις θλίψεις και τους στεναγμούς σου. Μέ πόνους θά γεννάς τά παιδιά σου, θά έξαρτάσαι δέ πάντοτε άπό τόν άνδρα σου και αυτός θά είναι κύριός σου". Είς δέ τόν Άδάμ είπε: "έπειδή άκουσες την κακή συμβουλή της γυναίκας σου και έφαγες άπό τόν καρπό του δένδρου, άπό τό όποιο και μόνο, έγώ σου έδωσα την έντολή νά μή φάγεις, θά είναι καταραμένη ή γή στα έργα σου. Μέ λύπη και κόπο θά κερδίζεις την τροφή σου άπό τή γή όλες τις μέρες της ζωής σου". Ό Άδάμ γνώρισε ως σύζυγό του, τή γυναίκα του, την Εύα, ή όποία έμεινε έγκυρος και γέννησε τόν Κάιν. Γεμάτη τότε άπό χαρά αναφώνησε: "Μέ τή δύναμη του Θεού γέννησα άνθρωπον!" (Δ' 1). Έπειτα άπό τόν Κάιν, ή Εύα γέννησε τόν άδελφό του, τόν Άβελ... Και σκυθρωπός και φθονερός ό Κάιν είπε στόν άδελφό του τόν Άβελ: "ας περάσουμε στην πεδιάδα". Όταν έφθασαν στην πεδιάδα, ό Κάιν έπιτέθηκε ξαφνικά και μέ όρμη έναντίον του Άβελ, του άδελφου του, και τόν φόνευσε» (Γεν. 2, 8 έξ).

Συνοψίζοντας, ό Λόγος του Θεού «είπε και έγεννήθησαν» ό άκτιστος και ό κτιστός κόσμος. Τελευταίος της δημιουργίας του κτιστού κόσμου ό άνθρωπος, προικισμένος, κάτ' έξαιρεση, μέ έξοχα θεϊκά χαρίσματα, έγινε δηλαδή έν δυνάμει, όμοιος μέ τόν Θεό. Τή λογική σκέψη, την έλεύθερη βούληση, την

αγάπη, τήν αὐτοθυσία καί ἄλλες ἐν δυνάμει ἱκανότητες καί ἀρετές, τίς ἔχει ὁ ἄνθρωπος, μέ τή δημιουργία του, ὡς πολύτιμα δῶρα ἀπό τό Δημιουργό του. "Ὅλα αὐτά τά δῶρα εἶναι ὑπό ἐξέλιξη στόν ἀναπτυσσόμενο ἄνθρωπο, ἀπό τήν ἐμβρυική ηλικία. Ἀλλά εἶναι καί εὐάλωτα, λόγω τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, ὁ Ἀδάμ καί ἡ Εὐά ἀπόκτησαν τά δύο παιδιά τους, τόν Κáιν καί τόν Ἄβελ. Ὁ Κáιν ἀπό ζηλοφθονία φόνευσε τόν Ἄβελ." Ἐχουμε δηλαδή ἀπό τήν ἀρχή, τή χαρά τῆς γέννησης ἀνθρώπων καί τό ροπή τους στό κακό (τόν φόνο), ὡς ἀποτέλεσμα τῆς παρακοῆς τους στό Θεό.

Ἡ γέννηση καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου

Μετά τή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Θεός, μέ μοναδική ἀγάπη καί συνεχή φροντίδα περιβάλλει τόν κάθε ἄνθρωπο χωριστά καί παρακολουθεῖ τήν ἐξέλιξή του καί περιμένει νά κάνει σωστή χρήση τῆς ἐλευθερίας του. Τοῦ ἀνέθεσε καί ἐπέτρεψε νά ἀσχοληθεῖ καί ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ὡς συνεργός Του, γιά ὅλα τα θέματα, κατá τό δυνατόν, πού τόν ἀπασχολοῦν στή ζωή του. Τοῦ χάρισε τό λογικό, τή σκέψη, τήν ἱκανότητα τῆς ἔρευνας καί τῆς ἐπιστήμης, καί ὅλες τίς ψυχικές καί σωματικές λειτουργίες, πού τόν κάνουν ἱκανό νά βελτιῶνει καί νά ἀναπτύσσει τή Ζωή του καί νά προλαβαίνει καί νά ἀντιμετωπίζει ὅλες τίς ἀντιξοότητες, τούς κινδύνους, τίς ἀσθένειες καί τό θάνατο ἀκόμη. "Ἔτσι, ἐξελίχθηκαν, μέ τό χρόνο, οἱ διάφορες ἐπιστήμες γιά τόν ἄνθρωπο καί γιά τήν κτίση ὁλόκληρη. Ἀπό αὐτές ἀντλοῦμε γνώσεις καί βοήθεια γιά τίς θετικές καί ἀρνητικές πλευρές τῆς ζωῆς μας.

Σύμφωνα μέ τίς λειτουργίες τοῦ ψυχοσωματικοῦ μας ὀργανισμοῦ, προϋπόθεση γιά νά γεννηθεῖ φυσιολογικά ἡ ἀνθρώπινη ζωή, εἶναι ἡ ἐρωτική ἔλξη καί ἔνωση ἑνός ἀνδρα καί μιᾶς γυναίκας σέ κάποια ἐφηβική ἢ μετεφηβική ηλικία ἀνάλογα μέ τόν ἱστορικό

χρόνο, τήν ἐποχή καί τά ἔθιμα τῶν διαφόρων τόπων, ἐποχῶν καί πολιτισμῶν." Ἐχοντας φτάσει, συγχρόνως, στήν κατάλληλη βιολογική, ψυχολογική, νοπτική καί πνευματική ὀριμότητα, ἀπό τή συνεύρεσή τους, στόν ὀργανισμό τῆς γυναίκας θά συλληφθεῖ ἕνα ἢ καί σπανιότερα, περισσότερα ἀνθρώπινα ἔμβρυα. Μέσω τῆς Ἐκκλησίας μας, ὀδηγοῦμαστε στή γνώση τῆς ἀποκαλυμμένης ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ, ὅτι τό κάθε ἔμβρυο, εἶναι ἡ πρώτη ἀρχή τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης, πού ἔχει θνητό μέν σῶμα, ἀθάνατη δέ καί αἰώνια ψυχή.

Ἡ ψυχοσωματική ἔνωση τοῦ ἀνδρογύνου, ἔχει ὡς δυνατά κίνητρα, μεταξύ ἄλλων, τήν ἀνιδιοτελή ἀγάπη καί τόν γνήσιο ἔρωτα, πού εἶναι δοσμένα ἀπό τό Δημιουργό, καί ἐμφανίζονται καί ἐκφράζονται αὐθόρμητα, ὅταν συναντηθοῦν καί ἐλκυσθοῦν μεταξύ τους τό δύο μέλη τοῦ μελλοντικοῦ ἀνδρογύνου. Ἡ δυνατή ἀνιδιοτελής ἀγάπη καί ὁ γνήσιος ἔρωτας, δόθηκαν γιά νά ἐξασφαλιστεῖ ἡ ἀδιάλυτη ἔνωση τοῦ ζευγαριοῦ καί ἡ συνέχεια

***Τή λογική σκέψη, τήν
ἐλεύθερη βούληση, τήν
ἀγάπη, τήν αὐτοθυσία καί
ἄλλες ἐν δυνάμει ἱκανό-
τητες καί ἀρετές, τίς ἔχει
ὁ ἄνθρωπος, μέ τή δημι-
ουργία του, ὡς πολύτιμα
δῶρα ἀπό τό Δημιουργό
του.***

τῆς σύλληψης καί δημιουργίας νέων ἀνθρώπων. Ὑπάρχουν καί οἱ λίγες περιπτώσεις τῆς ἀτεκνίας, πού ἀντιμετωπίζονται ἀπό τούς γονεῖς, ἐπιλέγοντας ἢ ὄχι, τήν υἰοθεσία ἢ ἄλλες φιλόανθρωπες λύσεις. "Ὅμως συμβαίνουν καί οἱ ἀποτρόπαιες πρακτικές, μέ τίς ὁποῖες οἱ ἄνθρωποι αὐθαιρετοῦν καί καταστρατηγοῦν

τή φυσιολογική λειτουργία τῆς σύλληψης, μέ ἀρνητικές συνέπειες γιά τούς ἴδιους καί τήν νέα ἀνθρώπινη ζωή.

Μετά τή σύλληψη, ἀρχίζει ἡ καθαυτοῦ ζωῆ τοῦ νέου ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐνιαία ψυχοσωματική καί πνευματική ὕπαρξη, ὅπως διδάσκει ἡ ἀλήθεια τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί βιώνει ἡ Ἐκκλησία μας. Ἡ λέξη «ψυχή» περιγράφει τήν ἀθάνατη πνευματική ὄντοτητα τοῦ ἀνθρώπου καί εἶναι διαφορετική ἔννοια ἀπό τήν ψυχή, πού χρησιμοποιοῦμε στήν Ψυχολογία, γιά τή σπουδή τῆς ψυχικῆς μας λειτουργίας.

Περιβαλλόμενο τό ἔμβρυο ἀπό μιᾶ ἀνειπωτη χαρά καί ἀδιάλειπτη φροντίδα καί τῶν δύο συζύγων, ἔχει τίς καλύτερες συνθήκες, μέσα στούς ἑννέα περίπου μῆνες τῆς κύησής του στή μήτρα τῆς μητέρας του, νά ἀναπτυ-

χθεῖ φυσιολογικά καί νά γίνει ἄρτιο, ἔτοιμο νά γεννηθεῖ ὡς ἕνα χαριτωμένο βρέφος. Μέ τά ἴδια συναισθήματα καί τήν φροντίδα τῶν γονέων του, συνεχίζεται ἡ πολύπλευρη ἀνάπτυξή του κατά τήν βρεφική καί νηπιακή του ἡλικία (κίνηση, μετακίνηση, παιγνίδια, ὄρθιο βάδισμα, νοπτική καί συναισθηματική ἀνάπτυξη καί ἔκφραση, μητρική ὁμιλία, γλώσσα).

Μέ ὅλα αὐτά ἀναπτύσσεται κανονικά καί χαίρεται μέ πληρότητα τή ζωή, μέ μικρές ἐναλλασσόμενες στιγμές λύπης, γιά νά ἀποκτᾶ ποικιλία ἐμπειριῶν. Δέν λείπουν καί

τά σπάνια περιστατικά, πού γιά διάφορες αἰτίες, κληρονομικές καί μή, γεννιοῦνται παιδιά μέ κάποιο βαθμό σωματικῆς καί ψυχικῆς μειονεξίας, ὅπως εἶναι οἱ ἀλλοιώσεις τῶν αἰσθήσεων ὄρασης καί ἀκοῆς, οἱ σωματικές παραμορφώσεις, τά αὐτιστικά ἄτομα, τά σιαμαῖα ἀδελφία κ.ἄ. Ὅλα αὐτά ἀντιμετωπίζονται μέ μεθόδους εἰδικῆς ἀγωγῆς καί μέ τήν ἀγάπη καί τήν φροντίδα ὄλων μας. Πρὸ πάντων βρίσκονται ὑπό τήν συνεχῆ προστασία καί τήν εὐνοια τοῦ Δημιουργοῦ ὄλων μας, ὡς «κάτ' εἰκόνα καί κάθ' ὁμοίωσιν» Του, χωρίς καμιᾶ ἀπολύτως διάκριση.

Στή συνέχεια, καθώς τό παιδί μεγαλώνει, μέσα στήν ἀμείωτη ἀγάπη καί φροντίδα τῶν γονέων του καί ἐνδεχομένως καί ἄλλων συγγενικῶν ἢ φιλικῶν προσώπων, περνάει τήν βρεφική, τήν παιδική, τήν προεφηβική, τήν ἐφηβική καί τήν νεανική του ἡλικία. Παράλληλα δέχεται τίς ἀγαθές ἐπιδράσεις τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς παιδείας καί τήν ἀνάπτυξη ὄλων τῶν σωματικῶν καί τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν καί ἱκανοτήτων του, ὥστε νά φθάσει σέ μιᾶ πλήρη, κατά τό δυνατόν, συγκρότηση τῆς προσωπικότητάς του. Αὐτό θά ἐπιτευχθεῖ κυρίως, μέσω τῆς καλῆς ἐπίδοσης στίς διαδοχικές σχολικές βαθμίδες: νηπιαγωγεῖο, δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο, ἀνώτερη σχολή, πανεπιστήμιο. Ἀλλά καί μέ τή συμμετοχή τῶν μαθητῶν καί τῶν φοιτητῶν στήν κατηχητική φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας, γιά συμπληρωματική πνευματική κατάρτιση καί καλλιέργεια, ἀπό ἐκεῖνη πού τούς προσφέρει τό σχολεῖο.

Ἔτσι, ἀνάλογα μέ τίς ἐπιδόσεις τοῦ καθενός στήν ἐκπαίδευση καί στό ἦθος του, θά ἔχει μιᾶ ἀνάλογη θέση σταδιοδρομίας: ἀνειδίκευτου ἐργάτη, εἰδικευμένου ὑπαλλήλου, δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ λειτουργοῦ. Οἱ πιό ἱκανοί θά ἐπιδιώξουν ἀνώτερες καί ἀνώτατες σπουδές καί θά καταλάβουν θέσεις στούς διάφορους τομεῖς δραστηριότητας, ὅπως τήν Οἰκονομία, τήν Ἐκπαίδευση, τήν Τέχνη, τήν Πολιτική καί ὅσα ἄλλα συνιστοῦν τήν πλήρη ὁργάνωση τῆς κοινωνίας καί τοῦ εὐνομού-

μενου κράτους. Σέ αυτές τῖς συνθήκες, οἱ ἄνθρωποι, σέ ὅποιαδήποτε ἡλικία, χαίρονται ὡς ἓνα βαθμό, τῆ ζωῆ.

Ἐπάρχει ὁμως, δυστυχῶς, καί τό φαινόμενο, μέσα στίς ἴδιες κοινωνικές καί πολιτικές συνθήκες, ἡ ζωῆ νά συναντᾶ, πολύ νωρίς, τήν πείνα, τή φθορά, τῖς ἀσθένειες, θεραπευόμενες καί μή, καί τό θάνατο ἀκόμη, ἀπ' ὅπου καί ἄν προέρχεται, σέ ὅποιαδήποτε ἡλικία. Ἡ φθορά καί ὁ θάνατος γίνονται τά πῖο μεγάλα κακά γιά τόν ἄνθρωπο, ἀλλά μέ τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, μπορεῖ νά μεταμορφώνονται σέ Ἀνάσταση δική του καί σέ ἀνανεωμένη αἰώνια Ζωή στόν οὐρανό.

Οἱ διακυμάνσεις τῆς ἀνθρώπινης Ζωῆς

Ἡ ζωῆ παρουσιάζει κατά περιόδους, μικρότερες ἢ μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις-διακυμάνσεις, πού κυμαίνονται ἀπό τήν πῖο μεγάλη εὐημερία καί εὐτυχία μέχρι τήν ἀπόλυτη δυστυχία καί ἐξαθλίωση. Ἡ χαρά διακρίνεται ποιοτικῶς, στή χαρά πού μᾶς δίνουν μόνο τά γήινα καί τά ἀνθρώπινα γεγονότα (γήινη χαρά), καί στή χαρά πού πηγάζει ἀπό τήν βίωση πνευματικῶν ἀξιών καί εὐλογημένων ἀπό τόν Θεό γεγονότων (πνευματική χαρά). Καί αὐτό συμβαίνει σέ κάθε ἄνθρωπο χωριστά καί σέ μικρότερες ἢ σέ μεγαλύτερες κοινωνίες ἀνθρώπων. Οἱ αἰτίες γιά τό φαινόμενο αὐτό, βρίσκονται στή φύση τοῦ καθενός ἀτόμου καί στό περιβάλλον πού ζεῖ ἢ καί στά δύο. Καί ἀκόμη τῖς ἐπιφυλάσσει ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθεῖν», (Α΄ Τιμ. 2, 4) (ὅποτε θά ἐξαλειφθοῦν ὅλες οἱ διαφορές).

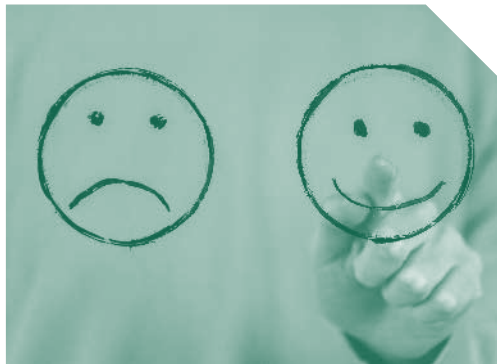
Ἡ χαρά εἶναι ἡ καλή ἀγγελία τοῦ Εὐαγγελίου: «χαίρετε καί ἀγαλλιᾶσθε» (Μτ. 5,12) λέγει ὁ Χριστός μέ ἔμφαση, ἀπευθυνόμενος σέ ὅλους. «Χαίρετε, πάλιν ἐρῶ χαίρετε» ἐπαναλαμβάνει ὁ ἀπ. Παῦλος (Φιλιπ. 4,4). Σέ 70 σημεῖα τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀναφέρε-

ται ἡ χαρά καί μαζί ὅλα τα θετικά, λεγόμενα, συναισθήματα, οἱ ἀποχρώσεις τῆς χαρᾶς, ἀνάλογα μέ τό ἀντικείμενο καί τήν ἔντασή της, ὅπως εἶναι ἡ εὐφροσύνη, ἡ ἀγαλλίαση, ἡ εἰρήνη κ.ἄ. Ἡ χαρά εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα ἐσωτερική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, κυρίως ὅταν συμβαίνουν εὐχάριστα καί χαρούμενα γεγονότα: οἰκογενειακά, θρησκευτικά, πατριωτικά, ἀγῶνες, διαγωνισμοί, ἐκθέσεις, θέατρο, κινηματογράφος, χορός, πανηγύρια κ.λπ., ἢ οἱ ἀρραβῶνες καί ὁ γάμος τῶν γονέων, ἡ ὀνομαστική τους γιορτή, τά γενέθλιά τους καί ἄλλα εὐχάριστα γεγονότα γι' αὐτούς. Ἡ σύλληψη, ἡ κυοφορία καί γέννηση τῶν παιδιῶν, ἡ βάπτισή τους, τά γενέθλιά τους, ἡ εἴσοδος στό σχολεῖο, οἱ ἐπιδόσεις τους, τά ἰδιαίτερα χαρίσματα τους, οἱ ἐπιτυχίες τους σέ ἀνώτερες καί ἀνώτατες σχολές, ἡ σταδιοδρομία τους, ὁ γάμος τους, ἡ ἀνάπτυξη τῆς δικῆς τους οἰκογένειας κ.λπ., ἀποτελοῦν πάντοτε γιά τά ἴδια τά παιδιά καί γιά τούς γονεῖς τους, πρωτίστως, ἀλλά καί γιά ὅσους μετέχουν στά χαρούμενα αὐτά γεγονότα, πηγές μεγάλης χαρᾶς καί ἔντονης εὐχαρίστησης. Εἶναι καθαρά δῶρα τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο, πού τοῦ ἐξασφαλίζουν τήν ποθητή χαρά στή ζωῆ του.

Προϋπόθεση εἶναι νά ἐπικρατεῖ σέ ὅλους ἡ καλή διάθεση πρὸς ὅλους, καί νά ἀποφεύγονται ἀρνητικές διαθέσεις καί ἀνάρμοστη συμπεριφορά πού ἀκυρώνουν τά εὐχάριστα γεγονότα. Ἀλλά καί στίς γενικότερες καί πο-

Ἡ ζωή παρουσιάζει κατά περιόδους, μικρότερες ἢ μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις-διακυμάνσεις, πού κυμαίνονται ἀπό τήν πιά μεγάλη εὐημερία καί εὐτυχία μέχρι τήν ἀπόλυτη δυστυχία καί ἐξαθλίωση.

λυπληθέστερες ἐκδηλώσεις χαρᾶς, χρειάζεται νά ἐπικρατεῖ τό μέτρο καί ἡ νηφαλιότητα καί νά ἀποφεύγεται ἡ κατάχρηση καί ἡ παράβαση ἠθικῶν ἀρχῶν καί χριστιανικῶν ἀρετῶν. Ἄν δέν συμβαίνουν αὐτά, παύει ἡ βιούμενη χαρά νά εἶναι γιά ὄλους γνήσια χαρά καί γιά τό Θεό εὐλογημένο δῶρο πρὸς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἰσχύει ὁ ποιητικός λόγος τοῦ Παλαμά: «Ὅσο καί πιά πολύ ἀγαπᾶς, καί πιά πολύ γνωρίζεις, καί ὅσο γνωρίζεις πιά πολύ, τόσο ἀγαπᾶς πιά πλέρια».

Ἡ χαρά καί ὁ πόνος

Ἡ Ψυχολογία βλέπει τή χαρά σάν τό λάδι τοῦ καντηλιοῦ πού κρατάει τή φλόγα ἀναμμένη. Ἔτσι καί ἡ χαρά μᾶς κρατάει ὄρθιους καί ζωντανούς καί ὅταν ἀκόμη φυσάει ὁ ἄνεμος τῶν δοκιμασιῶν, ἀλλά δέν τήν σβήνει. Εἶναι τό βασικό κίνητρο γιά νά θέλουμε νά ζοῦμε καί ἡ ψυχική δύναμη καί λειτουργία πού μᾶς δίνει ποιότητα ζωῆς.

Ἡ χαρά εἶναι τό κυρίαρχο συναίσθημα πού μᾶς κάνει εὐτυχεῖς. Εἶναι ὅμως καί τό διαρκῶς ζητούμενο, μιά καί ἡ πραγματικότητα τῆς ζωῆς μέ τίς ποικίλες δυσκολίες καί τά πολλαπλά προβλήματα μέχρι καί τά τραγικά γεγονότα, τήν μετατρέπουν σέ λύπη μέ τίς διάφορες μορφές: πόνος, μελαγχολία, ἀκεφιά, κόπωση, ἀπαισιοδοξία, κατάθλιψη, ἀπελπισία. Καί αὐτά ἀκόμη μποροῦν νά μεταστραφοῦν σέ χαρά: «Διά τοῦ πόνου ἡ χαρά» εἶπε

ὁ μέγας πονεμένος καί πιστός συνθέτης Μπετόβεν, μιμούμενος τό τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασι» (Κολ. 1, 24). Μόνο μέ τή δύναμη τῆς ἀκλόνητης πίστεως καί τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης στό Θεό, ὁ πόνος μπορεῖ νά μεταμορφωθεῖ σέ χαρά.

Ἄν ὅμως δέν κατορθωθεῖ ἡ ὑπέρβαση τοῦ πόνου μέ τή χαρά, τότε οἱ ἀδύνατοι ἔχουν μιά μόνιμη σχεδόν τάση γιά ἀρνητικές συναισθηματικές καταστάσεις πού προκαλεῖ ὁ πόνος: παρατεταμένες δοκιμασίες, αἴσθησις τῆς ἐρχόμενης φθορᾶς, τά ἐξαντλούμενα γηρατιά, τόν ἐφιάλτη τοῦ ἐπερχόμενου θανάτου. Μποροῦν ὥστόσο νά ἀντιμετωπίζουν τήν κατάστασή τους μέ τίς ψυχοσωματικές δυνάμεις πού διαθέτουν ἢ τήν βοήθεια τῆς ἐπιστήμης ἢ νά συνηθίσουν μιά δυσάρεστη κατάσταση καί ὑπομένοντας νά ἐλπίζουν. Μόνο ἡ μικρή μειοψηφία τῶν αὐτοχείρων, φαίνεται νά μὴ τό κατορθώνουν, γιά ἄγνωστους ἐν πολλοῖς λόγους. Ὅλα αὐτά πάντως εἶναι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, γιά νά ἀντιμετωπίζονται οἱ δυσκολίες καί οἱ ἀθεράπευτες καταστάσεις τῶν ἀνθρώπων. Γιά τοὺς συνειδητοὺς ὀρθόδοξους χριστιανούς, ὅλες οἱ ἀρνητικές καταστάσεις μπορεῖ νά μεταβληθοῦν σέ πηγὴ χαρᾶς καί εὐγνωμοσύνης, ἐλπίδας καί ἐμπιστοσύνης. Καί ὁ θάνατος ἀκόμη, ἔνα ἤρεμο πέρασμα στήν αἰωνιότητα. Σέ ὅλες τίς εὐχάριστες καί τίς δυσάρεστες στιγμές τοῦ ἀνθρώπου, στέκεται ἄγρυπνη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

ΤΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Τοῦ κ. **Ἡλίας Λιαμῆ**, Θεολόγου, Μουσικοῦ, δ. Θεολογίας, Παιδαγωγοῦ

Φαίνεται πώς ἡ περίοδος

τοῦ κορωνοϊοῦ ἔχει ἀφήσει πολύ βαθύτερες πληγές στίς ψυχές τῶν παιδιῶν καί, κατ' ἐπέκτασιν, στό σχολικό σύστημα, ἀλλά καί στήν κοινωνία εὐρύτερα. Πρός τό παρόν, δέ φαίνεται νά μπορούμε νά διαχειριστοῦμε μιά ἔξαρση τῆς βίας καί μιά ἀδυναμία τῶν παιδιῶν νά λειτουργήσουν μέ ὄρια.

Τά δεδομένα αὐτά φέρνουν στό προσκῆνιο τό ἐπιτακτικό ἐρώτημα γιά τόν τύπο τοῦ ἀνθρώπου πού θέλουμε νά διαμορφώσουμε

*Ἀδιάφορους ἀφήνει
τούς ἰδύνοντες τό γε-
γονός τῆς κατάταξης τῆς
Ἑλλάδος στίς τελευταῖες
δέσεις τῶν μετρήσεων πα-
γκοσμίως ὡς πρὸς τήν κα-
τανόηση ἑνός ἀπλοῦ κειμέ-
νου*

ὡς κοινωνία. Ἡ εἰρωνεΐα εἶναι πώς ἐντοπίζουμε τίς ἀνάγκες, ὅπως ἐκείνη τῆς συνεργασίας καί τῆς πολὺπλευρης ἀνάπτυξης τῆς προσωπικότητας, ἀπαξιῶνουμε ὅμως συστηματικά σχολικές δραστηριότητες, οἱ ὁποῖες κατ' ἔξοχὴν ἔρχονται νά βοηθήσουν πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.

Κραυγαλέο παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ στάση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἀπέναντι στά καλλιτεχνικά μαθήματα. Ἡ ὀλοκληρωτικὴ κατάργηση τῶν καλλιτεχνικῶν μαθημάτων στό Λύκειο κλείνει σχεδόν μιά δεκαετία. Προηγήθηκε ἡ πρό ὀλίγων ἐτῶν σταδιακὴ μείωση τῆς μουσικῆς ἀπὸ αὐτὴν τὴ βαθμίδα τῆς ἐκπαίδευσης ἀλλά καί ἡ γενικότερη

ἀπαξίωση ὅλων ἐκείνων τῶν μαθημάτων τὰ ὁποῖα δέν συνδέονται ἄμεσα μέ τίς πανελλήνιες ἐξετάσεις, ὅπως ἡ Οἰκιακὴ Οἰκονομία. Βασικὸ ἐπιχείρημα τῆς κατάργησης εἶναι πώς, ὡς ἐπιλεγόμενο μάθημα, ἐλάχιστοι μαθητὲς ἐπέλεξαν τὴν καλλιτεχνικὴ παιδεία ἀλλὰ καί πώς, σύμφωνα μέ ἀδύνατες ἔρευνες τοῦ Ὑπουργείου, τὰ μαθήματα αὐτὰ δέν διδάσκονται μέ σοβαρότητα καί σύστημα.

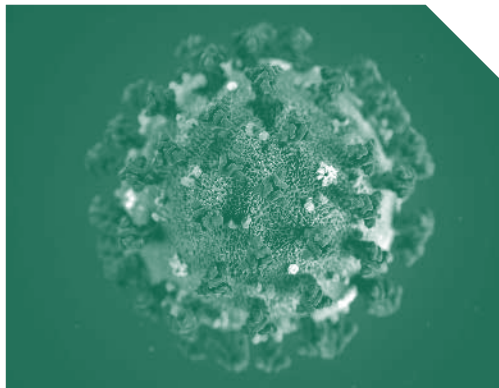
Ἡ ἀλήθεια εἶναι πώς ὑπάρχουν στοιχεῖα πού συνηγοροῦν σέ αὐτές τίς διαπιστώσεις. Αὐτὸ ὅμως πού ἀποκρῦπτεται εἶναι πώς μέ ἀπόλυτη εὐθύνη τῆς ἐκάστοτε ἡγεσίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, τὰ καλλιτεχνικά μαθήματα ὀδηγοῦνται ἐδῶ καί δεκαετίες συστηματικά πρὸς τὴν ἀπαξίωση, μέ συνέπεια, αὐτὸ πού παρουσιάζεται ὡς γεγονός, νά ἀποτελεῖ μοιραία ἐξέλιξη συνειδητῶν ἐπιλογῶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς.

Ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιά νά ἀπαξιῶσεις ἕνα μάθημα. Ὁ πρῶτος εἶναι νά τό καταστήσεις μονόωρο, ἄρα οὐσιαστικὰ ἀόρατο στό σχολικὸ πρόγραμμα. Δεύτερος τρόπος εἶναι νά τοῦ ἀφαιρέσεις κάθε εἶδος ἀξιολόγηση, μεταβάλλοντάς το σέ μίαν ὥρα ἀφηρημένης δραστηριότητας χωρὶς ὑπόσταση καί χωρὶς κίνητρο.

Τὸ γεγονός πώς τὴν βαρύτητα στό μάθημα τὴν προσφέρει ἢ δέν τὴν προσφέρει ὁ ἐκπαιδευτικὸς, ἀποτελεῖ μισὴ ἀλήθεια. Καί αὐτὸ διότι, ἀκόμη καί ὁ καλύτερος καί ὁ πιὸ συνειδητοποιημένος ἐκπαιδευτικὸς δέν διαθέτει τίς δυνάμεις ὥστε νά ἐξισορροπήσει τὴν ἀπαξίωση πού ὑφίσταται τὸ μάθημά του ἀπὸ αὐτὴ καθραυτὴ τὴ δομὴ τοῦ προγράμματος ἀλλὰ καί ἀπὸ τὴν περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα πού δημιουργεῖται. Ἀπὸ τὴν στιγμή πού ἡ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ τοποθετεῖ ὡς βασικὸ κίνητρο στό σχολικὸ πρόγραμμα τὴ χρησιμοθηρία ἐν ὄψει πανελληνίων ἐξετάσε-

ων, είναι μοιραίο πώς κάθε μάθημα που δέν προσφέρει ευθέως πλεονέκτημα εισαγωγής στις ανώτατες σχολές, αποτελεί διακοσμητική διαδικασία, την οποία το σχολείο άπλως άνέχεται.

Η σχολική ζωή άποτελεϊ συγχρόνως καθρέφτισμα τών προτεραιοτήτων μιās κοινωνίας άλλά και συνδιαμορφωτή τών προτεραιοτήτων αυτών. Στην προκειμένη

περίπτωση, τό σχολείο άντικατοπρίζει τήν θέση που κατέχει ό πολιτισμός στην πνευματική, κοινωνική και οικονομική ζωή τής ελληνικής κοινωνίας. Συγχρόνως, τό σχολείο διαμορφώνει νοοτροπίες και έτοιμάζει τήν αύριανή γενιά τών ένηλικών, οι όποιοι θα συνεχίσουν τήν άπαξίωση του πολιτισμού, άφου έχουν μπολιαστεί μέ αυτήν στην πιό κρίσιμη περίοδο τής ζωής τους.

Τό θέμα όμως είναι βαθύτερο, τόσο σε πνευματικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Τέτοιου είδους άποφάσεις, όπως ή ύποβάθμιση τών καλλιτεχνικών μαθημάτων, άποτελούν ξεμπρακτα και σαφή άπάντηση στο έρώτημα «τί είδους άνθρώπου θέλουμε νά διαμορφώσουμε στο σχολείο και ευρύτερα στην κοινωνία». Τό ελληνικό σχολείο παραμένει μέ έπιμονή έγκλωβισμένο σε νοοτροπίες πρό μισου και πλέον αίωνα όπου ή νοημοσύνη, ή έπιτυχία και ή καταξίωση ταυτίζονταν μέ τις έπιδόσεις τής μνήμης και τών νοητικών συλλογισμών. Η ελληνική εκπαιδευτική πραγ-

ματικότητα μοιάζει νά έχει πλήρη άγνοια για όλα τα άποτελέσματα τών έρευνών περί πολλαπλής ευφυΐας, περί συνδέσεως τών νοητικών έπιδόσεων μέ τό συναίσθημα και τήν φαντασία, περί τής ψυχοσωματικής άνάπτυξης του άνθρώπου, άλλά και περί τής παταγώδους άποτυχίας νά δημιουργήσει τό παλιό σύστημα έκπαίδευσης άνθρώπους ολοκληρωμένους, πολύπλευρους και κυρίως ευτυχείς.

Βέβαια, τά κενά του εκπαιδευτικού συστήματος κάλυπτε ή κοινωνική ζωή μέ τις συχνές λαϊκές έκδηλώσεις και τις καλλιτεχνικές συνήθειες, πριν ή όθόνη κάνει κατοχή στα σπίτια και τις προτιμήσεις τών πολλών. Οί καιροί όμως άλλαξαν και ήδη έχουν γίνει γονείς και παππούδες οι πρώτες γενεές τής πλεόρασης. Η δυσκολία τών ένηλικών, πλέον, νά έκφραστούν συναισθηματικά, νά χαρούν τήν δημιουργικότητά τους και νά καμαρώσουν για τις ιδιαίτερες δεξιότητές τους, όντας πεπεισμένοι πώς τήν άξία δίνει, δθθεν, μόνον ή έπαγγελματική και κοινωνική καταξίωση, αν και είναι όφθαλμοφανής, άφήνει στην άπόλυτη άδιαφορία όλους εκείνους που χαράζουν τις κατευθυντήριες γραμμές του σχολικού προγράμματος. Κανέναν δέν φαίνεται νά άπασχολεί ή άνικανότητα του νε-

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για νά άπαξιώσεις ένα μάθημα. Ο πρώτος είναι νά τό καταστήσεις μονόωρο.

οέλληνα νά συνυπάρξει, νά συνεργαστεί και νά άποκτήσει κοινωνική συνείδηση. Κανέναν δέν φαίνεται νά άπασχολεί ή άδυναμία του νεοέλληνα νά δώσει πρακτικές λύσεις άκόμη και στα άπλούστερα προβλήματα τής καθημερινότητας, ή πλήρης άποξένωσή του από τήν δημιουργική φαντασία, ή πλήρης

άδυναμία του να ολοκληρώσει θεωρητικούς συλλογισμούς και να όδηγηθεί σε συμπεράσματα. Αδιάφορους αφήνει επίσης τούς ιθύνοντες τό γεγονός τής κατάταξης τής Έλλάδος στίς τελευταίεσ θέσεισ τών μετρήσειωσ

παγκοσμίωσ ώσ πρόσ τήν κατανόηση ένόσ άπλου κειμένου και τήν ολοκλήρωση άπλών μαθηματικών πράξειωσ. Ή, και άν έλαβαν τό γεγονός αυτό υπόψιν, βρήκαν τήν άπλή και τάχα άποτελεσματική λύση: περισσότερη ύλη, περισσότερη άποστήθιση, περισσότερεσ νοητικέσ άπαιτήσεισ. Και οί παιδικέσ και έφηβικέσ ψυχέσ έλαβαν τό "μήνυμα" και άντέδρασαν άναλόγωσ: Περισσότερη άνία, περισσότεροσ θυμόσ, περισσότερη παιδική κατάθλιψη, περισσότερη μοναξιά.

Ό περιορισμόσ τής σκοπιμότητασ τών σχολικών μαθημάτων μόνο σέ πλαίσιο εξέτασειωσ, έμπόδισε ιθύνοντεσ και πολίτεσ να συνειδητοποιήσουν πώσ οί μόνοι πυλώνεσ κοινωνικήσ παιδείασ μέσα στό σχολείο είναι τά καλλιτεχνικά και άθλητικά μαθήματα. Σέ ένα σύστημα πού θεοποιεί τήν άτομική επίδοση, διδάσκει τήν άδιαφορία γιά τήν κατάσταση του δίπλανου, άδρανοποιεί τό ένδιαφέρον γιά τίσ άδυναμίεσ του συμμαθητή ένω αντίθετα έρεθίζει τόν μέχρι κανιβαλισμού άνταγωνισμό πού κρύβει ό καθένας μέσα του. Ή έννοια τής ομάδασ πού συνεργάζεται, διασώζεται μόνον στίσ άθλητικέσ και καλλιτεχνικέσ δραστηριότητεσ. Μόνον αυτές διδάσκουν πώσ όλοι μαζί θά νικήσουμε ή όλοι

μαζί θά χάσουμε, όλοι μαζί θά επιτύχουμε ή όλοι μαζί θά άποτύχουμε. Τήν άλήθεια τής ζωήσ διασώζει ό συμπαίκτησ πού σπεύδει να διορθώσει τό λάθος του άλλου ή τό παιδί πού, σέ ένα μουσικό συγκρότημα ή μία χορωδία, συνειδητοποιεί πώσ ή άμέλεια ή τό λάθος του καταδικάζει τήν προσπάθεια όλων τών ύπολοίπων.

Τό εκπαιδευτικό σύστημα, δεκαετίεσ τώρα, μοιάζει άμετανόητο, όπως άμετανόητοι μοιάζουν οί ταγοί του πού μόνη τουσ φιλοδοξία φαίνεται να άποτελεί ή σύνδεση του όνόματόσ τουσ με τήν πιά άλλοπρόσλλη μεταρρύθμιση. Στίσ ύπάρχουσεσ συνθήκεσ, οί όποιεσ συντονισμένεσ προσπάθειεσ άντροπήσ αυτών τών προτεραιοτήτων, πρέπει να συνοδευτοϋν άπό ένα εκπαιδευτικό κλεφτοπόλεμο. Κλεφτοπόλεμο πού θά στηριχθεί στόν φωτισμένο διευθυντή τής σχολικήσ μονάδασ, τόν έμπνευσμένο εκπαιδευτικό και τόν συνειδητοποιημένο σύλλογο καθηγητών. Τή θεσμική άνεπάρκεια μπορεί να τήν καλύψει μόνο τό φιλότιμο του εκπαιδευτικού και τά περιθώρια πού θά βρεθοϋν στό κάθε σχολείο ξεχωριστά γιά δράσεισ πού τιμοϋν

Ή σχολική ζωή άποτελεί συγχρόνωσ καθρέφτισμα τών προτεραιοτήτων μιās κοινωνίασ αλλά και συνδιαμορφωτή τών προτεραιοτήτων αυτών.

τήν ανθρωπίνη ύπαρξη και πού θά προσφέρουν στήν κάθε νέα παιδική ψυχή εύρύτητα όριζόντων, πηγή άλλου είδουσ καταξίωσεισ και κυρίωσ χαρά. Χαρά άληθινή πού προέρχεται άπό τήν ίσορροπημένη άνάπτυξη όλων των κέντρων τής ανθρωπίνησ ύπαρξεισ και άπό τήν έπαφή με νόημα ζωήσ πού αφήνει πίσω της τή θλιβερή χρησιμοθηρία και τόν καταθλιπτικό έγωκεντρισμό.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΑΘΕΡΗ ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΑΞΙΑ.

Ἡ παρουσίαση τῆς ἔρευ-
νας πού διενήργησε τό Ἐθνικό Κέντρο
Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν (ΕΚΚΕ) γιά λογαρια-
σμό τῆς «Υδρογείου Ἀσφαλιστικῆς» υπῆρξε
μιά εὐχάριστη νότα, σέ ἕνα ὁμολογουμέ-
νως ἀρνητικό κλίμα πού ψευδεπίγραφα
ἔχει ἐπικαλύψει τήν καθημερινότητά μας.
Συγκεκριμένα, ἡ διά τῆς στατιστικῆς καί
ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας ἐπιβεβαιώ-
ση τῆς θέσης τῆς οἰκογένειας καί τῆς
σημασίας της, ἀπαντοῦν σέ ὄσους προ-
σπαθοῦν νά διαμορφώσουν νέες πραγ-
ματικότητες.

Μέσω τῆς ἔρευνας αὐτῆς, πού προε-
κλήθη ἀπό φορέα πού δέν θά ἔλεγε κανεῖς
ὅτι θέλει νά ἀποδείξει κάτι, προκύπτει ὅτι
τόν θεσμό τῆς οἰκογένειας, οἱ Ἕλληνες
ἐξακολουθοῦμε σέ μεγάλο ποσοστό νά
θεωροῦμε πολύ καί πάρα πολύ σημαντι-

κό. Συγκεκριμένα, οἱ ἀπαντήσαντες σέ
ποσοστό 96% τῶν ἀπαντήσεών τους, δη-
λώνουν ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶναι γι' αὐτούς
πολύ καί πάρα πολύ σημαντική, σέ ποσο-

στό 24% καί 72% ἀντίστοιχα.

Εἶναι λοιπόν παρήγορο τό γεγονός,
πού ἔρχεται σέ ἀναντιστοιχία μέ ὅ,τι
ἐπιδιώκεται μέσω πολλῶν ἄλλων παρα-
γόντων νά υποστηριχθεῖ ἢ νά ἐπιβληθεῖ,
πώς ἀκόμα καί στή σημερινή ἐποχή τοῦ
κοινωνικοῦ μετασχηματισμοῦ, ἡ οἰκο-
γένεια παραμένει σταθερή καί καθολική
ἀξία.

Ὅπως διαβάζουμε, ἡ ἔρευνα πού ἔγινε
ἀποτελεῖ μέρος τῆς εὐρύτερης ἐπετειακῆς
καμπάνιας τῆς ἀναφερθεῖσης ἀσφαλι-
στικῆς ἐταιρείας, γιά τήν συμπλήρωση
50 χρόνων ἀπό τήν ἴδρυσή της, πού ἔχει
στόχο νά φωτίσει τίς ἀλλαγές πού συντε-
λοῦνται στόν θεσμό τῆς οἰκογένειας καί
νά συνδράμει μέ μιά νέα γνώση καί δε-
δομένα στή διαμόρφωση πολιτικῶν καί
ὑπηρεσιῶν ὑποστήριξής της.

Παρουσιάζοντας τήν ἔρευνα, ἡ ἐπιστη-
μονικά υπεύθυνη κ. Ἰωάννα Τσίγκανου,
Διευθύντρια Ἐρευνῶν τοῦ ΕΚΚΕ, ἀνέφερε
ὅτι ἡ διαπιστούμενη φιλελευθεροποίηση
τῶν ἠθῶν, ἐνῶ σχετίζεται μέ τήν ἐξέλιξη
τῶν νοοτροπιῶν, ἔχει ἀφήσει ἀνέπαφο
στή συλλογική συνείδηση τόν θεσμό τῆς
οἰκογένειας, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται ἐξαι-
ρητικά σημαντικός γιά τή σύγχρονη ἑλλη-
νική κοινωνία.

Εἶναι γεγονός πώς ἡ οἰκογένεια ὡς
κύτταρο τῆς κοινωνίας, ἔχει δεχτεῖ πλήγ-
ματα ἀπό τίς ἐγωιστικοῦ τύπου κοινω-
νικές καί ἀνθρωπολογικές θεωρίες τοῦ
τέλους τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Τίς θεωρίες πού
ἀρνοῦνται τήν ὑπαγωγή τοῦ ἀτόμου σέ
μέλος τῆς οἰκογένειας. Διλαδή τήν μετα-
λαγή σέ σύζυγο, πατέρα ἢ μητέρα, προ-
στάτη τῶν παιδιῶν ἢ καί τῶν ὑπερπλικῶν

γονέων ακόμα. Ίδιότητες πού έχουν κόστος καί κόπο, αλλά δίνουν στον άνθρωπο άγνωστες εμπειρίες καί διαστάσεις ζωής άπεριόριστες, χαρής ή πόνου.

Βέβαια στην εποχή μας, ανασταλτικός παράγοντας παρουσιάζεται ή οικονομική δυσπραγία καί ή χαμηλή άμοιβή της προσφερόμενης έργασίας. Σχολιάζοντας τά εύρήματα της έρευνας, ό Διευθυντής Περιεχομένου της διαΝΕΟσις, κ. Θ. Γεωργακόπουλος, έπεσήμανε ότι μολονότι ό θεσμός της οικογένειας καί του γάμου, όποιασδήποτε μορφής, έξακολουθούν νά άπολαμβάνουν καθολικής άποδοχής, αυτό δέν άποτυπώνεται καί στον δείκτη γονιμότητας στη χώρα μας, πού είναι κάτω από 1,4. Την ίδια στιγμή, πάντα μέ την παρουσίαση του ίδιου, ό αντίστοιχος δείκτης στη Σουηδία είναι 1,8. Όπως όμως διευκρίνισε, τά μισά παιδιά γεννιούνται έξτός γάμου.

Σέ αυτό τό σημείο επίσης ανέφερε ως παράδειγμα αντιμετώπισης του δημογραφικού προβλήματος, τό ότι σε χώρες όπως ή Γαλλία καί ή Σουηδία, όπου καταγρά-

φονται ύψηλότεροι δείκτες γονιμότητας στον αναπτυγμένο κόσμο, εφαρμόζονται πολιτικές στήριξης της επαγγελματικής σταδιοδρομίας των γονέων, καί κυρίως των γυναικών, καί βέβαια, ύποστήριξη της ισότητας στον χώρο της έργασίας.

Τά άνωτέρω, παρήγορα στό μέρος πού άφορούν τή σημασία του θεσμού

της οικογένειας, πρέπει ευρύτερα νά προβληματίσουν όσους άποπειρώνται την άποδόμηση ή την διακωμώδηση του θεσμού αυτού. Η οικογένεια, είναι τό έξατο κοσμικό καταφύγιο γιά κάθε

άνθρώπινη ύπαρξη. Πάντες οί έχοντες την ευθύνη των κοινωνικών πραγμάτων, πολιτεία (διά της νομοθετικής καί θεσμικής έξουσίας), Έκκλησία (διά των μυστηρίων καί ποιμαντικής δράσης), Έκπαίδευση (μέσω της σχολικής ζωής, της μάθησης καί των κοινωνικών δεξιοτήτων, αλλά καί του άναλυτικού προγράμματος καί των δράσεων), αυτό τό καταφύγιο κάθε ανθρώπου, πρέπει νά τό προστατέψουν, νά τό διατηρούν στην περιωπή πού του αξίζει, νά τό ώραίζουν ώστε νά είναι πάντα έλκυστικό καί κυρίως νά τό προστατεύουν από όσους τό περικυκλώνουν καί επιθυμούν την άποδόμησή του.

Είναι επίσης προφανές, ότι ή συλλογική άποδοχή του θεσμού της οικογένειας, πρέπει νά κινητοποιήσει τις ομάδες έπεξεργασίας, επικαιροποίησης καί βελτίωσης τόσο των άναλυτικών προγραμμάτων, όσο καί τις ειδικές επιτροπές πού άσχολούνται μέ τό θέμα των διδακτικών έγχειριδίων, όσο καί του έν γένει περιεχομένου των σχολικών δράσεων, προς αυτήν την κατεύθυνση.

Της Συντάξεως

ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Τοῦ κ. **Εὐσταθίου Ριμπᾶ**, πρώην Δ/ντῆ Ραλλείου Παιδ. Ἀκαδημίας

Λένε ὅτι δύο εἶναι οἱ δρόμοι γιὰ τὴν ἐλευθερία, ὁ δρόμος τῆς διερεύνησης τῆς δύναμης καί ὁ δρόμος τοῦ περιορισμοῦ τῆς θέλησης. Ἔτσι, ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένη μέ τὴν Εὐθύνη, γιατί Ἐλευθερία χωρὶς Εὐθύνη δέν μπορεῖ νά ἐδραιωθεῖ ἐπάνω σε σταθερές βάσεις, ἀλλά οὔτε καί νά υπάρξει ἀληθινή Εὐθύνη χωρὶς Ἐλευθερία. Τό αἶσθημα τῆς Εὐθύνης εἶναι συνυφασμένο μέ τό αἶσθημα τῆς Δικαιοσύνης καθότι ἡ Δικαιοσύνη εἶναι πανανθρώπινο αἶτημα πού κατοχυρώνει τὴν ἀνάγκη γιὰ Ἐλευθερία. Ἡ Ἱστορία μας εἶναι τό μεγάλο σχολεῖο στό ὁποῖο τό

Κολοκοτρώνη κ.ἄ μέχρι σήμερα. Ἔτσι προκύπτει ὅτι ἡ Ἐλευθερία αὐτοπεριορίζεται ἀναγκαστικά γιὰ νά υπάρξει ὡς ἐλευθερία, γιατί ἂν ἡ ἴδια δέν καθορίζει τοὺς κανόνες τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ της καταργεῖ τὸν ἑαυτό της. Ἔτσι ὁμως μεταμορφώνεται σέ μιὰ σειρά ἀπὸ ὑποχρεώσεις, καθήκοντα, μεταβάλλεται δηλαδή σέ Εὐθύνη.

Ἡ Ἐλευθερία δέν εἶναι μιὰ ἄναρχη ἐπιθυμία, ἀλλά συγχρονίζεται μέ τὴν κοινωνική ροή καί τό γίνεσθαι, τό ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά κατανοήσει καί νά ἀποδεχτεῖ γιὰ νά αἰσθανθεῖ ἐλεύθερος. Ἀκολούθως ἡ ἐλευθερία πρέπει νά συντάσσεται μέ τὸν ἠθικό κανόνα. Ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀρετὴ καί τό ἀγαθὸ δέν εἶναι κάτι πού συνέβη, ἀλλά συνιστᾷ τὴν οὐσία τῆς ἀνθρωπιᾶς του καί ταυτίζεται μέ τό εἶναι τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Ἐλευθερία καί ἡ Εὐθύνη ἔχουν ἓνα κοινὸ παρανομαστή, τὴν Δικαιοσύνη¹. Γιατί ἡ συνετὴ ἄσκησή τους προϋποθέτει τὴ φρόνηση. Στὴν Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση δέν ἔλειπε ὁ ἡρωϊσμός ἀλλὰ ἡ φρόνηση, μέ συνέπεια τὶς φατρίες καί τὰ μίση. Παράβαλε τό «δύο Ἕλληνες πέντε καπεταναῖοι» καί τό «Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες». Οἱ στιγμές πού ζοῦμε σήμερα εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ κρίσιμες καί τὶς πιὸ ἐπικίνδυνες. Εἶναι ἀνάγκη γιὰ μιὰ εὐνομούμενη πολιτεία καί ἐλευθερία μέ φρόνηση καί αἶσθημα συλλογικῆς εὐθύνης, γιὰ διαφύλαξη τῆς ἐνότητάς μας μέ πράξεις δικαιοσύνης γιὰ τό ἐθνικὸ συμφέρον, ὅπου τό ἀτομικὸ θά ἐντάσσεται στό γενικὸ.

Κατὰ τὸν Ἐπίκτητο, ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιούργημα τοῦ θεοῦ μέ λόγο καί γνώμη

¹ Ἡ μεσότης καί ἡ ἄρμονία κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην.

Ἔθνος μας πρέπει νά μαθητεύσει. Φαίνεται μέσα ἀπ' αὐτὴν, ἡ ἀδυναμία τῶν Ἑλλήνων νά συλλάβουν τὴν τεράστια εὐθύνη πού φέρουν στοὺς ὤμους των ἀπὸ τὶς θυσίες πού τόσο πρόθυμα δέχονται νά κάνουν ὡς ἥρωες π.χ. ὁ Μιαούλης πού καίει τὰ πλοῖα, οἱ Μαυρομιχαλαῖοι πού δολοφονοῦν τὸν Καπποδίστρια, ἡ καταδίκη του

που όφείλει νά καλλιεργεί. Η «φιλαλληλία και φιλοστοργία αναφέρονται ως σημαντικές αρετές για τήν ανάπτυξη τών ανθρωπίνων σχέσεων μεταξύ τους και μέ τό θεό. Ό άνθρωπος νά ακολουθει τό θεό ως όδηγό. Τό αυτεξούσιο είναι δώρημα τού θεού, δηλαδή ή δυναμική νά όρίζει ό ίδιος τή ζωή του μέ τίς επιλογές του και τίς πράξεις του και νά είναι υπεύθυνος γι'αυτές. Η ύπακοή στό Δία ισοδυναμεί μέ τή σοφία και τό ρεαλισμό».

Κατά τή χριστιανική διδασκαλία ό άνθρωπος πλάστηκε έλεύθερος και αυτεξούσιος. Εάν όφείλει νά ύπακούει στό Θεό αυτό είναι δική του έλεύθερη επιλογή, διότι μέ ταπεινώση αναγνωρίζει τό Θεό ως τήν άπόλυτη αλήθεια και έκουσίως δέχεται τόν Θεό και άπολυτρώνεται από τό «έγώ» του μέ τίς όποιες άδυναμίες του, και στή θέση του μπαίνει ό Θεός. Τό «γνώσεσθε τήν αλήθειαν και ή αλήθεια έλευθερώσει ύμās»², όδηγεί στήν άπολύτρωση τού ανθρώπου και τόν κάνει ικανό νά αγαπά χωρίς φόβο. Στο Χριστιανισμό ή έλευθερία συνδέθηκε μέ τό πνεύμα: «ό δέ Κύριος τό πνεύμα έστιν ού δέ τό πνεύμα Κυρίου Έλευθερία»³. Έτσι, ή έλευθερία και τό αυτεξούσιο τού ανθρώπου, Ίσον Άνάσταση. Έπειδή ή έλευθερία είναι κατάφαση μέσα στήν όποία κινείται και εκφράζεται ή χριστιανική αλήθεια, δέν μπορεί νά ύπάρχει έλευθερία χωρίς τήν αλήθεια, ή έλευθερία εκεί που δέν ύπάρχει αλήθεια.

Η Έλευθερία σήμερα, είναι έννοια σχετική και εξαρτάται από τό βαθμό που ό καθένας μας αντιλαμβάνεται τήν ευθύνη του ως άτομο αλλά και ως μέλος μιās κοινωνίας, καθώς και τή δράση που αναλαμβάνει για τή διεκδίκησή της. Γενικά ή έλευθερία δέν δίδεται μιά για πάντα, πρέπει συνεχώς νά τή διεκδικούμε και νά μαχόμαστε γι' αυτήν. Δέν ύπάρχει άπόλυτη έλευθερία. Η άπόλυτη έλευθερία είναι σαν τό ποτάμι δίχως όχθες που δέν έλέγχεται. Και επειδή δέν ύπάρχει

άπόλυτη έλευθερία, προσπαθούμε βάζοντας όρια, κανόνες, αξίες και δυνατότητες, νά επιτύχουμε τό καλύτερο. Τά όρια, έπομένως, προσδιορίζουν τό βαθμό τής έλευθερίας τού προσώπου. «Αναφέρονται στήν έλευθερία τής ψυχοδυναμικής συμπεριφοράς ενός άτομου και τήν έλευθερία τής ψυχοδυναμικής συμπεριφοράς του ως μέλους μιās ομάδας»⁴. Τά όρια, «είναι δείχτες για τό τί μπορεί ή δέν μπορεί και τί πρέπει ή δέν

πρέπει ένα πρόσωπο νά κάνει γενικά και σε μιá δεδομένη στιγμή, είτε ως άτομο είτε ως μέλος μιās κοινότητας. Τά όρια τής έλευθερίας προσδιορίζονται από τήν όντότητα και τήν κατάσταση τού ίδιου τού προσώπου και από τήν κοινότητα τών προσώπων που άνήκει»⁵.

Η κλασική ιδέα τού μέτρου, τής αρμονίας και τής ισορροπίας τής άρχαίας έλληνικής φιλοσοφίας ή στήν αρετή τής διάκρισης που βιώνεται στό χώρο τής όρθόδοξης ζωής, δίνει τήν έννοια τού μέτρου. Η σημασία τών όρίων τής έλευθερίας περιγράφονται από τόν Άπ. Παύλο: «πάντα μοι έξεστιν,

2 Ίω. 8,32

3 Β' Κορ. 3, 17

4 Άλεξ. Κακαβούλη, Τά ουσίωδη τής Παιδείας μας, σελ. 113, Αθήνα 2019

5 ό.π.

ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει, πάντα μοι ἔξεστι, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος»⁶. Ἡ ποικιλόμορφη ἀντιπαράθεση συνίσταται ἀκριβῶς στήν ἀντίσταση τῆς συντηρητικῆς ἀρχῆς καί τῆς φιλο-παραδοσιακῆς κοσμοθεωρίας, ἔναντι τῆς ἐπιβαλλόμενης [βίαιης] ἐδραίωσης τῶν φιλελευθέρων ἀξιών.

Στό Χριστιανισμό ἡ ἐλευθερία συνδέθηκε μέ τό πνεῦμα

Κατά τό φιλελεύθερο πρότυπο, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου εἶναι προκαθορισμένη ἀπό τό σχέδιο τοῦ θεοῦ, καί ἡ παραβίασή της εἶναι ἁμαρτία. Τά τελευταῖα χρόνια στόν τομέα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἀναπτύσσονται τάσεις ἀμφίσημες, πού ὑπηρετοῦν τό καλό, ἀλλά καί τό κακό. Ἔτσι ἐκδηλώνονται φόβοι, ὅτι πίσω ἀπό τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, ὑπάρχει καταναγκαστική ἰσχὺς τοῦ κράτους. Ἀλλά καί ὁ ἀτομοκεντρισμός εὐνοεῖ τὴν ἁμαρτία καί ἀπομακρύνει ἀπό τὴν κοινή ἠθική. Ἔτσι, δυστυχῶς, τὴν ἀπολυτοποίηση τοῦ κράτους ἔρχεται νά ἀντικαταστήσει ἡ ἀπολυτοποίηση τῆς κυριαρχίας τοῦ μεμονωμένου ἀτόμου καί τῶν δικαιωμάτων του, καί νά ὀδηγήσει ἐκτός τῆς ἠθικῆς εὐθύνης, πού μπορεῖ νά ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν ὄλεθρο. Κατά τὸν Ντοστογιέφσκι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δέν ἀντιλαμβάνεται ὅτι διαπράττει ἁμαρτία, τότε τά πάντα ἐπιτρέπονται⁷. Ἡ ἠθική εἶναι

6 Α΄ Κορ. 6, 12

7 Εἶναι ἡ γνωστή ρῆση ὅπως ἔχει ἐπικρατήσει «δίχως Θεό ὅλα ἐπιτρέπονται». Γιά τὴν ἀκρίβεια, ἐπειδὴ ἡ φράση αὐτὴ συχνά-πυκνά χρησιμοποιεῖται, παραθέτουμε τό πλήρες κείμενο ἀπὸ τό μυθιστόρημα τοῦ Φ. Ντοστογιέφσκι, Ἀδελφοί Καραμαζόφ, σέ μετάφραση τοῦ Ἄρνη Ἀλεξάνδρου: «ὅμως, δέ μοῦ λές, τὸν ρωτάω, πὼς θά μείνει ἔτσι ὁ ἄνθρωπος χωρὶς Θεό καί μελούμενη ζωῆ; Πα νά πεῖ δηλαδή πὼς ὅλα ἐπιτρέπονται, μπορεῖ νά κάνει κανεὶς ὅ, τι θέλει;» *, τ. Δ΄, σελ. 32-33, Ἀθήνα 1954.

* σημ.: ἔχει τηρηθεῖ ὁ τονισμός τοῦ πρωτοτύπου.

μία καί ἀδιαίρετη καί μέ βάση αὐτὴ τὴν ἠθική θά ἐπιτευχθεῖ ὁ σεβασμός τῆς ἀνθρώπινης ἐτερότητας καί τῶν πολιτισμῶν. Τόσο ἡ ἐλευθερία ὅσο καί ἡ ὑπαρξη κατακτώνται ξανά καί ξανά, δέν εἶναι ποτέ ἓνα «τελειωμένο» προϊόν, ἀλλά μία διεργασία ἐν ἐξελίξει. Τό ἄτομο χρησιμοποιεῖ τὴν ἐλευθερία καί ὅταν ἀκόμη τὴν ἀρνεῖται. Κατά τὸν ἀπόστολο Παῦλο, ὅμως, ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία ἀποκτᾶται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο κατὰ τό μέτρο τῆς ἀπελευθέρωσής του ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τό ἔνστικτο, καί τὴν κακὴ ἀρχή.

Ἡ Φιλελεύθερη Ἰδέα εἶναι διαμετρικὰ ἀντίθετη μέ τό Χριστιανισμό. Ἡ χειραφέτηση τοῦ ἀνθρώπου ἐπεκτεινόμενη στίς ἠθικές, πολιτικές, οικονομικές, πολιτιστικές σφαῖρες, περιλαμβάνει καί τὴν ἔννοια τοῦ «σύγχρονου πολιτισμοῦ» καί ἀπ' αὐτά ἀπορρέει ὁ «ἀπομονωτισμός» ἢ ὁ φιλελεύθερος προοδευτισμός. Ἄρα τά δύο μοντέλα εἶναι ἀντίθετα μεταξύ τους. Ἐπειδὴ ἡ φιλελεύθερη ἰδεολογία χρησιμοποιεῖται ὡς κινητήριος μηχανισμός γιά τὴν κατάργηση τῶν ἀναστολῶν καί τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ὀλέθριων ἐπιθυμιῶν... ἐγωισμῶν κ.τ.λ., νομιμοποιεῖ τὴν ἁμαρτία καί τὴν χωρὶς κανόνες ζωὴ καί ὀδηγεῖ στόν ἐκφυλισμό. Ἐπομένως, πρέπει νά ἀντιτάξουμε στόν ἀκράτο φιλελευθερισμό τὸν Ὁρθόδοξο κανόνα ζωῆς, δηλαδή τὴν πολιτικὴ στερέωση τοῦ συστήματος τῶν παραδοσιακῶν ἀξιών στίς συγκεκριμένες περιστάσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς. Βεβαίως ἡ ἀπάντηση δέν θά εἶναι ὁ μέσος ὁρος, ἀλλά ἀκριβῶς ἡ Ὁρθόδοξη θρησκευτικὰ θεμελιωμένη προσέγγιση ἢ ὁ κανόνας τῆς πίστεως, πού ἔχει διατυπωθεῖ στήν Ἀποστολικὴ Παράδοση καί διαφυλάσσεται στήν Ἐκκλησία καί συνοψίζεται στή θυσιαστικὴ ἀγάπη γιά νά ἀποφευχθοῦν οἱ ποικίλες συγκρούσεις ἀνά τὸν κόσμ⁸.

Ἡ ἀναζήτηση ἐνιαίων ἠθικῶν προτύπων, θά πρέπει νά τύχει καθολικοῦ διαλόγου, μέ τὴ συμμετοχὴ θρησκευτῶν καί ἰδεο-

8 βλέπε, Ἐλευθερία καί Εὐθύνη, Πατρ. Κυρίλλου Μόσχας, ἔκδ. ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2011

λογιών. Δηλαδή, ή σημερινή πολλαπλότητα κωδίκων ήθικης θά πρέπει νά παραχωρήσει τή θέση της σέ έναν έναίιο ήθικό κώδικα, βασισμένο στους απόλυτους ήθικούς κανόνες. Κεντρική άρχή θά πρέπει νά εΐναι ή ιδέα τής ένότητας καί του άκατάλυτου τών απόλυτων ήθικών κανόνων άτομικού καί κοινωνικού ήθικού ίδανικού.

Κατά τόν άρχιεπίσκοπο Τιράνων, Δυρραχίου καί πάσης Άλβανίας, κ. Άναστάσιο, «μπορούμε νά έπισημάνουμε συνοπτικά ως κοινώς άποδεκτές άπό τίς θρησκείες τίς ακόλουθες άρχές καί άξίες: α) κοινή καταγωγή όλων των ανθρώπων, β) ό χρυσός κανόνας μή κάνεις ποτέ στους άλλους κάτι τό όποιο θά σου προξενούσε πόνο άν γινόταν σέ σένα, γ) σεβασμός στή ζωή, δ) δικαιοσύνη καί έντιμότητα, ε) σεβασμός στίς γενετήσιες σχέσεις, στ) ειρήνη ως ευχή, χρέος καί σκοπός, ζ) άνακούφιση τής φτώχιας μέ έλεημοσύνη, η) άγάπη ως θυσία. Ή Έλευθερία καί ευθύνη εΐναι λίαν άπαραίτητη γιά τήν πολιτειακή καί πολιτική έξυγίαυση τής πατρίδας μας καί του κόσμου όλου καί νά βασίζεται σέ δομική, ήθική, συστημική, όντολογική, καί έν τέλει ιδεολογική καί πολιτική κάθαρση πρωτίστως, μέ σκοπό νά άναβαθμιστεί καί νά άναβαπτιστεί σέ έπίπεδο άξιοκρατίας, ποιότητας ήθους καί ύφους»⁹. Γενικώς, κλήση τής έποχής μας εΐναι ή άναγκαιότητα άνάπτυξης ένιαίου πολιτιστικού προτύπου, τό όποιο προϋποθέτει τήν όλόπλευρη έναρμόνιση τών πολύ διαφορετικά προσανατολισμένων έπιταγών του Νεοφιλελευθερισμού καί τής Παράδοσης. Δηλαδή άνεύρεση ίσορροπίας μεταξύ προόδου στή σφαίρα τής τήρησης τών δικαιωμάτων του προσώπου καί τών μειοψηφιών άπό τή μιá πλευρά, καί τή διαφύλαξη τής έθνικό-πολιτιστικής ταυτότητας τών έπί μέρους λαών, άπό τήν άλλη¹⁰. Ή λήθη τών ήθικών άξιών αύξάνει άκόμη περισ-

σότερο τή σημασία τους, ένθαρρύνοντας τή συσσώρευση τους. Όταν οί ήθικές άξίες παραμελούνται, ό άνθρωπος έπικεντρώνεται άποκλειστικά στήν προσωπική του ευμάρεια, καί άγνοεί τά συμφέροντα καί δικαιώματα τών άλλων, μέχρι τήν πλήρη

παραμέλψη τής ανθρώπινης ζωής.

Ο πρ. Πρόεδρος τής Δημοκρατίας κ. Προκόπης Παυλόπουλος, σέ έκδήλωση γιά τόν Ά. Κάλβο, άναφερόμενος στό ποίημα «θέλει Άρετή καί Τόλμη ή Έλευθερία», εΐπε καί ύπογράμμισε τότε, τήν κρισιμότητα τών Ευρωεκλογών, τονίζοντας τήν κατανόηση τής Έλευθερίας καί Ευθύνης σέ κάθε ευρωπαϊό καί τό κοινό χρέος έν όψει τής ολοκλήρωσης τής Ευρωπαϊκής ένοποίησης, πού στηρίζεται καί βασίζεται στίς ιστορικές αντιρρίδες τής Ευρωπαϊκής Δημοκρατίας καί του Πολιτισμού.

«Αυτή εΐναι ή Έλευθερία καί ή αντίστοιχη Ευθύνη πού πρέπει νά μās κατευθύνουν γιά νά βάλουμε, όριστικά καί άμετάκλητα, στό περιθώριο όλα εκείνα τά μορφώματα λαϊκισμού, τά όποια έχουν άγγίξει τά όρια του ρατσισμού καί τόν εφιάλτη του ναζισμού, καί τά όποια έπιβουλεύονται, ευθέως

⁹ Άναστασίου, Άρχ. Τιράνων, Δυρραχίου καί πάσης Άλβανίας, *Συνύπαρξη*, έκδ. Άρμός, Άθήνα 2015
¹⁰ βλ. Πατριάρχου Μόσχας Κυρίλλου, μν. έργ., σελ.11

καί ἀπροκαλύπτως, τό εὐρωπαϊκό οἰκοδόμημα, συνακόλουθα δέ τή Δημοκρατία μας καί τόν Πολιτισμό μας»¹¹. Στή συνέχεια τόνισε: «ὅταν ἡ Ἐλευθερία προβάλλεται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀρετῆς καί τόλμης, πρέπει νά διαπερνᾷ τήν ἱστορική διαδρομή τοῦ Λαοῦ μας καί τοῦ Ἔθνους μας ἀλλά καί πρέπει νά φωτίζει τό παρόν καί νά προσδιορίζει καθοριστικά το μέλλον μας ὡς ἀπογόνων Μεγάλων Προγόνων, οἱ ὁποῖοι ἐξ αὐτοῦ καί μόνον, ἔχουν χρέος νά γράψουν τή δική τους ἱστορία καί νά φέρουν εἰς πέρας τήν ἀποστολή πού τοὺς ἀναλογεῖ καί τοὺς ἀρμόζει σήμερα». Ἐπεσήμανε ἀκόμη «ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες ὡς Λαός καί ὡς Ἔθνος... ὀφείλουμε νά θεωρήσουμε τήν Ἐλευθερία ὡς ἐνεργοποίηση τῆς ἐλεύθερης βούλησης ὅχι κατ' ἀπόλυτη καί ἀνεξέλεγκτη διακριτική εὐχέρεια, ἀλλά, ὡς Ἀρετή, ἡ ὁποία μέσῳ τῆς Τόλμης, μετατρέπεται σέ Εὐθύνη γιά τήν ἐπιλογή τῶν στόχων πού πρέπει νά θέσουμε καί τῶν ἐπέκεινα ἀποφάσεων πού πρέπει νά πάρουμε, προκειμένου νά ἐκπληρώσουμε τήν ἀποστολή ἡ ὁποία μᾶς ἀναλογεῖ καί μᾶς ἀρμόζει ἀπέναντι στήν Πατρίδα καί τήν Ἱστορία μας, χωρίς φόβο, χωρίς ἐξαρτήσεις, μέ μόνο γνώμονα τήν οὐσία τοῦ Δημόσιου Συμφέροντος. Πρωτίστως δέ χωρίς ὑπολογισμό τοῦ λεγομένου "Πολιτικοῦ Κόστους" καί μακριά ἀπό τίς σειρήνες τοῦ λαϊκισμού».

Ὅθεν, ἡ Ἐλευθερία καί Εὐθύνη βρίσκεται ἐξ ὀρισμοῦ ἀπέναντι σέ κάθε μορφῆς λαϊκισμό κατά τήν ἄσκηση τῆς δημοκρατικῶς νομιμοποιημένης ἐξουσίας, ἢ ἀπόκρυψη ἢ

στρέβλωση τῆς ἀλήθειας γιά τήν πολιτική ἐπιβίωση.

Οἱ ἐπιλογές μας ὡς ἐλευθέρων ἀτόμων, ἀλλά καί ὑπεύθυνων προσώπων, βρίσκονται στήν ἀλήθεια, πού εἶναι Ἐλευθερία, στήν ὑπακοή στήν Ἀλήθεια, πού εἶναι ὁ Χριστός, ὡς «ὁμοιοῦσθε Θεῷ»¹² ἢ «στό καθόσον ἐνδέχεται ἀθανατίζειν» κατά τή ρῆση τοῦ Ἀριστοτέλους¹³ καί στό «καθ' ὁμοίωσιν»¹⁴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό. Ἡ ἀπόλυτη ἐλευθερία εἶναι ἀσυδοσία, ἀνελευθερία, ἀνευθυνότητα, ὄλεθρος καί καταστροφή. Ἐπομένως ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἀνθρωποποίηση καί θεοποίηση.

Ἡ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ἀπέδειξε ὅτι ἡ εὐτυχία τοῦ καταναλωτισμοῦ πού βίωने, ἦταν εὐθραυστη καί χωρίς μέλλον. Ὁ πολίτης ἔχασε τόν ἔλεγχο τῆς ἀτομικῆς ἀλλά καί τῆς δημόσιας ζωῆς. Ἐτσι πλέον ὁ Ἕλληνας ἀλλά καί σιγά-σιγά ὁ εὐρωπαϊός χάνει μιὰ σειρά ἐλευθεριῶν πού μέχρι πρότινος θεωροῦσε ἀδιαπραγμάτευτες. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τό μοντέλο ζωῆς μέ μόνο ζητούμενο τήν ἀτομική ἐλευθερία χωρίς ὄρια, χωρίς τίς ρῆτρες εὐθύνης, μόνο ζημία προκάλεσε καί ὅσο συνεχίζεται, θά προκαλεῖ. Γι' αὐτό, κυρίως οἱ ἔχοντες εὐθύνη ἀγωγῆς τῶν νέων (γονεῖς – ἐκπαιδευτικοί κ.τ.λ.) τήν ἀλληλένδετη συνύπαρξη –ἐλευθερίας καί εὐθύνης–, ὀφείλουν διαχρονικά νά προβάλλουν.

11 Παυλόπουλος Προκόπιος, στό χαιρετισμό κατά τήν ἐκδήλωση γιά τόν Ἀνδρέα Κάλβο στό Ε.Κ.Π.Α. (www.prokopiospaulopoulos.gr)

12 Γρηγορίου Νύσσης, Περί τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως καί εἰς τό κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν, ὁμ. Α'

13 Ἀριστοτέλους, Ἠθικά Νικομάχεια

14 Γεν. 1, 26

Ἀγαπητοὶ ἀναγνώστες, Σᾶς ἐνημερώνουμε ὅτι:

Τό 2023, μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ, ἔχει προγραμματισθεῖ ἡ ἔκδοση τῶν τευχῶν: Ἰανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος (647), Ἀπρίλιος, Μάιος, Ἰούνιος (648), Ἰούλιος, Αὐγουστος (649), Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος (650), Νοέμβριος, Δεκέμβριος (651).

ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΣΧΙΖΟΦΡΕΝΕΙΑ

Τοῦ κ. Γεωργίου Θ. Μηλίτση, Διδασκάλου, Εἰδικοῦ Παιδαγωγοῦ

“Όταν ἀκοῦμε τή λέξη «σχιζοφρένεια» τό μυαλό μας ἀμέσως πηγαίνει σέ ὄριμο συνάνθρωπό μας. Ἄν ἐρευνήσουμε τό περιστατικό θά διαπιστώσουμε ὅτι οἱ περισσότεροί συνάνθρωποί μας πού ἔχουν αὐτή τήν ψυχιατρική διαταραχή, παρουσίασαν τά συμπτώματά της ἀπό τήν παιδική τους ἡλικία. Ἔτσι σήμερα μιλοῦμε γιά παιδική σχιζοφρένεια.

Τί ὀνομάζουμε παιδική σχιζοφρένεια;

Ἡ διαταραχή αὐτή ὀνομάσθηκε σχιζοφρένεια ἀπό τόν Ἑλβετό ψυχίατρο Eugen Bleuler τό 1911. Ἡ λέξη σχιζοφρένεια, ὀρθότερα σχιζοφρενία, εἶναι σύνθετη ἑλληνική λέξη, καί παράγεται ἀπό τίς λέξεις σχίζω, διαχωρίζω, καί φρένα, λογική, μυαλό, δηλαδή διάσπαση τοῦ μυαλοῦ.

Σύμφωνα μέ τόν Παγκόσμιο Ὄργανισμό Ὑγείας, ἡ σχιζοφρένεια εἶναι μία χρόνια σοβαρή ψυχιατρική ἀσθένεια, πού ὀδηγεῖ σέ στρεβλώσεις στόν τρόπο σκέψης, τή συμπεριφορά, τήν ἀντίληψη καί τά συναισθήματα. Μέ ἄλλα λόγια ἡ σχιζοφρένεια χαρακτηρίζεται ἀπό διαταραχή τῶν διεργασιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἀποδιοργανωμένη σκέψη καί διαστρεβλωμένη ἀντίληψη τῆς πραγματικότητας. Ἀκόμα τά ἄτομα μέ σχιζοφρένεια, ὄλων τῶν ἡλικιῶν, ἔχουν αὐταπάτες καί παραισθήσεις, πού εἶναι συνήθως ἀκουστικές ἢ ὀπτικές.

Ἡ παιδική σχιζοφρένεια ἐπηρεάζει περίπου τό 1% τῶν παιδιῶν ἢ κατ’ ἄλλους

1 στή 40.000 παιδιά. Τά αἷτια ἐμφάνισης τῆς νόσου εἶναι ἐν μέρει γνωστά. Οἱ ἐπισημονες κατέληξαν ὅτι γιά τήν ἐμφάνισή της εὐθύνονται γενετικοί, βιολογικοί καί περιβαλλοντικοί παράγοντες.

Ἡ παιδική σχιζοφρένεια εἶναι ιδιαίτερα δύσκολο νά διαγνωσθεῖ, ἐπειδή τά συμπτώματα σ’ αὐτήν τήν ἡλικία, μοιάζουν ἀρκετά μέ συμπτώματα ἄλλων ψυχικῶν διαταραχῶν πού παρουσιάζονται στήν παιδική ἡλικία, ὅπως ὁ αὐτισμός μέ τόν ὅποιο ἔχει πολλά κοινά συμπτώματα. Πρὶν ἀπό τά τρία χρόνια εἶναι σχεδόν ἀδύνατο νά διαγνωσθεῖ ἡ σχιζοφρένεια. Ἡ ἀνωριμότητα τῆς γλωσσικῆς ἀνάπτυξης καί ἡ δυσκολία διαχωρισμοῦ ἀνάμεσα στήν πραγματικότητα καί

στή φαντασία, κάνει δύσκολη τή διάγνωση τῆς σχιζοφρένειας στή παιδιά. Ὅλοι μας γνωρίζουμε ὅτι τά συμπτώματα τῶν αὐταπατῶν καί τῶν παραισθήσεων δέν εἶναι, συνήθως μέχρι τά τρία ἔτη, τόσο ξεκάθαρα ὅσο εἶναι στούς ἐνήλικους μέ σχιζοφρένεια.

Μόνο μετά την ηλικία των πέντε ετών ίσως έχουμε ασφαλή συμπεράσματα.

Πάντως, ολόκληρωμένη εικόνα ότι ένα άτομο έχει σχιζοφρένεια έχουμε, συνήθως, στο τέλος της εφηβείας ή κατά τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας των είκοσι. Σέ σπάνιες περιπτώσεις όμως, η έναρξη της σχιζοφρένειας γίνεται νωρίτερα, όποτε μιλάμε για παιδική σχιζοφρένεια. Η βασική διαφορά μεταξύ παιδικής και ενήλικης σχιζοφρένειας έγκειται στην ηλικία έναρξής της.

Συμπτώματα παιδικής σχιζοφρένειας

Ής δούμε ποιές συμπεριφορές του παιδιού θά πρέπει νά μās βάλουν τή σκέψη, μήπως τό παιδί έχει σχιζοφρένεια.

1. Αϋταπάτες, δηλαδή ψευδεῖς πεποιθήσεις οἱ ὁποῖες δέ βασίζονται στην πραγματικότητα καί δέν ἔχουν νά κάνουν ἀπλά μέ τή ζωηρή παιδική φαντασία.

2. Παισιθήσεις, οἱ ὁποῖες βιώνονται μέ τίς αἰσθήσεις, συνήθως ἀκοή ἢ ὄραση. Τό παιδί ἀκούει/βλέπει κ.ο.κ. κάτι τό ὁποῖο δέν ὑπάρχει.

3. Τό παιδί λέγει ἀσυναρτησίες, ὁ λόγος του εἶναι ἀποδιοργανωμένος, καί ἔχει ἔλλειψη δομῆς.

4. Οἱ σωματικές του κινήσεις εἶναι πολύ ἀποδιοργανωμένες ἢ παρουσιάζουν κατατονική συμπεριφορά.

5. Ἐχουμε καί τά παρακάτω ἀρνητικά συμπτώματα, ὅπως μειωμένη λειτουργικότητα σέ βασικούς τομεῖς, ἥτοι σχολεῖο, προσωπική ὑγιεινή, ἔλλειψη ὀπτικῆς ἐπαφῆς, ἔλλειψη ἐκφραστικότητας στό πρόσωπο, στή φωνή, κοινωνική ἀπόσυρση, περιέργες ιδέες...

Ής προσέξουμε καί τά παρακάτω:

Συνήθως, τά παιδιά μέ σχιζοφρένεια ἀρχίζουν νά χάνουν τό ἐνδιαφέρον τους γιά τίς δραστηριότητες πού ἀσκούσαν

προηγουμένως καί καταφεύγουν στην ἀπομόνωση. Αὐτή ἡ εἰκόνα μπορεῖ εὐκόλα νά μās κάνει νά πιστέψουμε ὅτι τό παιδί ἔχει κατάθλιψη. Τό παιδί δέ μπορεῖ νά συγκρατήσει τά συναισθήματά του ἢ τή φωνή του καί οἱ ἐκφράσεις τοῦ προσώπου του ἀλλάζουν ἀνάλογα μέ τίς συναισθηματικές του καταστάσεις. Πολλές φορές γελάει ἢ κλαίει χωρίς νά μπορεῖ νά αἰτιολογήσει τίς ἐκδηλώσεις του αὐτές.

Όταν θά πάει στό σχολεῖο θά ἀυξηθοῦν οἱ παραισιθήσεις, οἱ ψευδεσθήσεις, θά ἔχει μειωμένη σχολική ἐπίδοση, ἀϋπνία καί ἐπιθετικότητα.

Αἷτια

Όπως γιά κάθε ἀσθένεια ψάχνουμε νά βροῦμε τίς αἷτιες πού τήν προκαλοῦν, τό ἴδιο γίνεται καί μέ τή νόσο αὐτή. Οἱ ἐπιστήμονες κατέληξαν ὅτι οἱ κυριότερες αἷτιες τῆς παιδικῆς σχιζοφρένειας εἶναι:

Κληρονομικότητα. Οἱ πρώτες πληροφορίες πού θά ζητήσει ὁ γιανρός, ὅταν θά τοῦ πᾶνε νά ἐξετάσει ἕνα παιδί εἶναι, ἄν κάποιο συγγενικό πρόσωπο ἔπασχε ἀπό σχιζοφρένεια. Ἄν ἡ ἀπάντηση εἶναι θετική τότε εὐθύνεται ἡ κληρονομικότητα.

Νευροαναπτυξιακές αἷτιες. Ἄν ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀρνητική τότε θά ἐξεταστεῖ τό ἄν ἡ μητέρα κατά τή διάρκεια τῆς ἐγκυμοσύνης πέρασε ὀρισμένες ἀσθένειες, ὅπως ἰογενεῖς λοιμώξεις ἢ ἔπαιρνε διάφορα φάρμακα ἢ ὑποσιτιζόταν. Ἀκόμα θά ἐξετάζει, ἄν τό μέγεθος τοῦ ἐγκεφάλου εἶναι κανονικό.

Διπολική συναισθηματική διαταραχή.

Γιά νά εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἕνα παιδί ἔχει σχιζοφρένεια θά πρέπει νά ἀποκλείσουμε ὅτι πάσχει ἀπό διπολική συναισθηματική διαταραχή, διότι ἔχουν πολλά κοινά συ-

μπτώματα, όπως είναι ή συναισθηματική διάθεση που μπορεί να έκδηλωθεί με συναισθήματα βαθιάς δυστυχίας καθώς και με μεγάλη εϋφορία ή με ανάμεικτα συναισθήματα.

Επίσης θά πρέπει να αποκλεισθεί ότι τό παιδί πάσχει από διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή με τήν όποία έχει πολλά κοινά σημεΐα.

Τό ιστορικό του άσθενους καί ή ψυχιατρική εξέταση είναι τά κλειδιά που θά μās δώσουν τή σωστή διάγνωση καί κυρίως ή έρευνα της οικογενειακής ιστορίας.

Διάγνωση παιδικής σχιζοφρένειας

Η διάγνωση της παιδικής σχιζοφρένειας είναι εξαιρετικά δύσκολη, γίνεται μόνο από ψυχίατρο, όταν παρατηρούνται τά παραπάνω συμπτώματα για μεγάλο χρονικό διάστημα κι άφοϋ έχουν άποκλειστεί όλοι οι άλλοι παράγοντες, όπως ιατρικές παθήσεις, άλλη ψυχοπαθολογία ή κάποια φαρμακευτική άγωγή, που θά μπορούσαν να τά έξηγήσουν.

Συνήθως οι πρώτοι που υποψιάζονται ότι ένα παιδί έχει σχιζοφρένεια είναι οι εκπαιδευτικοί.

Πώς αντιμετωπίζεται.

Η παιδική σχιζοφρένεια αντιμετωπίζεται με άντιψυχωσική φαρμακευτική άγωγή, σε συνδυασμό με ψυχοθεραπεία καί ψυχοκοινωνική εκπαίδευση του παιδιού που παρουσιάζει τό σύμπτωμα. Τά φάρμακα δέ θεραπεύουν τήν άσθένεια, αλλά βοηθούν στον έλεγχο των συμπτωμάτων της καί έχουν πολλές παρενέργειες. Η αντίδραση στα φάρμακα ποικίλλει από παιδί σε παιδί.

Παρ' όλες τις δυσμενείς έπιπτώσεις, άντενδείξεις καί τις άλληλεπιδράσεις των φαρμάκων που παίρνει τό παιδί για διάφορους ιατρικούς λόγους, δέν πρέπει ποτέ να σταματήσει, χωρίς τή σύμφωνη γνώμη του γιατροϋ, τήν άντιψυχωσική του θεραπεία. Για να σταματήσει ή χρήση ενός άντιψυχωσικού φαρμάκου, ό γιατρός θά πρέπει να μειώνει σταδιακά τή δόση. Η άμεση άναστολή σχεδόν πάντα όδηγεί σε ξεσπάσματα, παραλήρημα, παραισθήσεις και παράνοια.

Η ψυχολόγος Μυρτώ Κογεβίνα στό

mothersblog γράφει: «δέν υπάρχει άποτελεσματική θεραπεία της νόσου, αλλά όσο νωρίτερα ξεκινήσει ή θεραπεία, τόσο καλύτερη εξέλιξη έχουμε. Πολύ θά βοηθήσει ή εκπαίδευση καί ή ψυχολογική ύποστήριξη της οικογένειας, είτε άτομικά, είτε σε ομάδες».

Παρά τό γεγονός ότι ή σχιζοφρένεια δέ θεραπεύεται, τά συμπτώματα μπορούν να έλεγχοϋν με διεπιστημονική θεραπεία, όπως φαρμακευτική άγωγή, ψυχοθεραπεία, οικογενειακή θεραπεία, ψυχο-παιδαγωγική επίβλεψη καί με τήν καθοδήγηση των εκπαιδευτικών. Άπαραίτητα είναι καί ή έργοθεραπεία, ή ψυχοπαιδαγωγική ομάδα, καί ή παρακολούθηση του παιδιού στό νοσοκομείο, αν είναι άπαραίτητη ή νοσηλεία. Για να έχουμε όσο τό δυνατόν καλύτερα άποτελέσματα στη θεραπεία του παιδιού

θά πρέπει να συνειδητοποιήσουν οι οικείοι ότι η σωστή λήψη φαρμάκων βελτιώνει την όλη εξέλιξη της νόσου.

Σχιζοφρένεια και οικογένεια

Αν ένας άσθενής μέσα στην οικογένεια πάντα διαταράσσει την ισορροπία στις οικογενειακές σχέσεις, πολύ περισσότερο ένα παιδί με σχιζοφρένεια. Η άσθένεια δημιουργεί συνεχώς διαφορετικά συναισθήματα όπως: ένοχή, θυμό, ντροπή, αποτυχία κλπ. Όλα αυτά πρέπει κάθε φορά να αντιμετωπίζονται και να επιλύονται. Κατ' αρχάς, οι γονείς θα πρέπει να παρατηρούν οποιαδήποτε αλλαγή της συμπεριφοράς του παιδιού τους. Όσο το δυνατόν συντομότερα μάθουν τί συμβαίνει, στο σπί-

τι ή στο σχολείο, τόσο καλύτερα θα αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Είναι σημαντικό να ακούν το παιδί χωρίς κριτική και να παρακολουθούν την εξέλιξη του διακριτικά.

Αν διαπιστώσουν ότι δεν υπάρχει βελτίωση, παρά τα μέτρα που πήραν, και το παιδί έχει άυπνίες, αποδιοργανωμένη όμιλία, παράξενη συμπεριφορά και απομονώνεται δεν πρέπει να το επιπλήττουν ή να προσπαθούν να το αναγκάσουν να δει την πραγματικότητα, γιατί εκείνο που μόνο χρειάζεται είναι ιατρική θεραπεία και ψυχολογική υποστήριξη για να μπορέσει να ξεπεράσει τις δυσκολίες που ακολουθούν τη σχιζοφρένεια.

Οι οικείοι θα πρέπει να γνωρίζουν ότι το παιδί δεν έχει τη δυνατότητα να αλλάξει τη συμπεριφορά του, **συνεπώς τό βάρος πέφτει όλο στους ώμους τους.**

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κογεβίνα Μυρτώ, Σχιζοφρένεια στα παιδιά: Αίτια, συμπτώματα, αντιμετώπιση, <http://www.mothersblog.gr>, 02 Ιουν 2016
- www.medinova.gr, Παιδική σχιζοφρένεια, 11 Μαρ. 2015
- Harvard Medical School, Teaching Hospital, Symptoms & Causes of Schizophrenia in Children, Boston.
- Markus MacGill, Childhood Schizophrenia: Symptoms, Diagnosis and Treatments, 21 Οκτ 2015

Αγαπητοί αναγνώστες,

Παρακαλούμε θερμώς για την καταβολή της συνδρομής σας ή όποια για τό εσωτερικό είναι 15€, για την Κύπρο 20€ και για τις υπόλοιπες χώρες του εξωτερικού 30€ ή 35\$.

Η καταβολή μπορεί να γίνει στά κατά τόπους βιβλιοπωλεία της «ΖΩΗΣ» ή τά συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεία, στους αντιπροσώπους, ή μέσω e-banking. Παρακαλούμε ειδικά για την μέσω τραπεζής πληρωμή, να αποστέλλεται όπωσδήποτε μήνυμα στο e-mail του περιοδικού μας: ellinochr.agogi@gmail.com, (αν είναι εύκολο μέ την απόδειξη πληρωμής) γιατί οι τράπεζες δεν ενημερώνουν για τις πληρωμές αυτές.

Υπενθυμίζουμε ότι τό IBAN (Τράπεζα Eurobank) είναι τό κάτωθι:

GR 8002602010000930100366731

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ

Ένα βασικό κεφάλαιο σέ όλα τα παιδαγωγικά συγγράμματα, κυρίως τά έχοντα γενικό χαρακτήρα καί ὄχι ἐξειδικευμένο, ἦταν τό θέμα τῆς «Διαφυλικῆς Ἀγωγῆς». Δέν κρίνουμε σκόπιμο νά κάνουμε λεπτομερή παράθεση τίτλων καί ἀναφορά στους συγγραφείς τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, γιατί εἶναι μᾶλλον βέβαιο, ὅτι κάποια θά διαλάθουν τῆς προσοχῆς μας, καθῶς οἱ πολλές σχολές καί τμήματα πού εἶναι διασκορπισμένα σέ ὅλη τή χώρα, δέν ἐπιτρέπουν τήν πλήρη γνώση τους καί καταγραφή.

Κυρίως οἱ ἐκπαιδευτικοί πού ἔχουν διδαχθεῖ «Παιδαγωγικά» μέ ὁποιοδήποτε τίτλο καί ἂν εἶχε τό μάθημα, γνωρίζουν ὅτι ὁ πρῶτος μέγας σταθμός ἦταν ἡ περίληψη ἐνοτήτων μέ θέματα «Σεξουαλικῆς Ἀγωγῆς», «Σχέσεων τῶν δύο φύλων», «Διαφυλικῆς Ἀγωγῆς» κ.ἄ. Οἱ θεματικές αὐτές, ξεκίνησαν κυρίως ἀπό τά ξένα πανεπιστήμια, καί οἱ μεταπτυχιακοί ἤ μετεκπεδευθέντες στό ἐξωτερικό, εἶχαν ἕνα πρότυπο-παράδειγμα, γιά νά εἰσαχθοῦν οἱ θεματικές αὐτές παρ' ἡμῖν. Ὑπενθυμίζουμε, ὅτι καί στό περιοδικό μας, ἔχουν δημοσιευτεῖ πολλά σχετικά ἄρθρα, ὄχι μόνο Ἑλλήνων (ἐνδεικτικά: Κρουσταλάκη, Πασάκου, Κακαβούλη, Μαρκαντώνη κ.ἄ) καί ξένων πανεπιστημιακῶν, μέ πῶς πρόσφατες δημοσιεύσεις ἀπό τό ἔργο τοῦ Γερμανοῦ Foerster, ἀλλά καί στελεχῶν τῆς Πρωτοβάθμιας καί Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης, καθῶς καί ἐκπαιδευτικῶν τῶν βαθμίδων αὐτῶν.

Συνισταμένη τῶν ἀνωτέρω ἐπιστημονικῶν ἔργων καί ἄρθρων, ἦταν αὐτό πού περιλαμβάνεται στόν σκοπό τῆς Παιδείας, ὅτι δηλαδή στά σχολεῖα μας φοιτοῦν «ἄρρενες καί θήλειες»¹, ἀγόρια καί κορίτσια δηλαδή, πού ἡ θεσμοθετημένη ἀπό τήν πολιτεία ἐκπαιδευτική διαδικασία, θέλει νά βοηθήσει στήν κατανόηση κάθε πτυχῆς τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν στήν προοπτική τῆς νομοτελειακῆς τους ἐννληκίωσης.

Αὐτά βέβαια ἴσχυαν ἀπροσκόπως καί ἦσαν

κοινῶς παραδεκτά. Χρησιμοποιοῦμε παρελθοντικό χρόνο, γιατί ἐσχάτως, διάφορες ὀμάδες πιέζουν καί καταγάγουν μικρές νίκες γιά μιᾶ «α-φυλη» ἐκπαίδευση, ἡ ὁποία ὁμως στήν οὐσία τῆς θέλει νά ἐπιβάλλει τήν κοινή παραδοχή μιᾶς πολυ-φυλικῆς ταυτότητας.

Δέν θά παρεμβάλουμε στό σημείο αὐτό τῆς τοποθέτησῆς μας, τό θέμα «οἰκογένεια» καί ὁ λόγος θά φανεῖ στή συνέχεια.

Διαβάζουμε λοιπόν σέ ἐφημερίδες καί στό διαδίκτυο (ἡμ. 02-02-2023), ὅτι στή Γαλλία, στό Στρασβούργο, τό Εὐρωπαϊκό Δικαστήριο Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), ἀπέρριψε τό ἀπό δετίας αἴτημα Γάλλου πολίτη νά ἐγγραφεῖ στό πιστοποιητικό γέννησῆς του «οὐδέτερο» φύλο, ἀντί γιά «ἄρσενικό (ἢ ἄρρεν)» ὅπως εἶχε ἀναγραφεῖ. Τό σημαντικό εἶναι πῶς εἶχε ἀρνητικές ἀποφάσεις ἀπό ὅλες τίς δικαστικές βαθμίδες στή Γαλλία, γι' αὐτό καί κατέφυγε στό ΕΔΑΔ. Τό ἀκόμα σημαντικότερο εἶναι πῶς σύμφωνα μέ τήν μετάφραση τοῦ ἄρθρου, ὁ προσφυγῶν εἶχε γνωματεῦσεις ὅτι εἶχε «γεννηθεῖ χωρίς ἀνδρικά ἢ γυναικεῖα σεξουαλικά ὄργανα, ἄρα εἶναι μεταξύ τῶν δύο φύλων» (διαδ. ὅ.π.).

Τά παραπάνω δείχνουν ὅτι ἀκόμα καί θεωρητικά «προηγμένες» κοινωνίες, δέν τό θεωροῦν εὐκόλο νά καταργήσουν τήν ἐξ ἀπαρχῆς τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου διάκριση σέ δύο φύλα. Γιά τόν λόγο αὐτό, προξενεῖ ἐντύπωση ἡ τραχύτητα καί ἡ «ἀναίδεια», μέ τήν κλασσική τοῦ ὄρου ἔννοια, πού προσπαθοῦν μερικοί στήν Ἑλλάδα, νά ἐπιβάλλουν προγράμματα ὅπου ἡ διάκριση τῶν φύλων θά εἶναι ἀνυπαρκτη, θά ἀφήνεται στήν κατανόηση πληροφοριῶν γιά τό φύλο ἀπό πηγές τοῦ σκοτεινοῦ διαδικτύου, καί βέβαια, ἐνῶ ὅλοι ἐπαίρονται γιά τόν ρόλο τους (στό παρελθόν βέβαια) γιά τήν εἰσαγωγή τῶν σχετικῶν μαθημάτων καί θεματικῶν στήν Τριτοβάθμια καί Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση, ἔρχονται τώρα ὑποστηρικτές μιᾶς ἀγωγῆς πού γιά ὁποιοδήποτε «φύλο» θέλουν νά κατανοήσουν, καταστρατηγοῦν τήν πραγματικότητα. Παραβλέπουν, τό ὅτι ὑπάρχουν

¹ Ἐς θυμηθοῦμε ὅτι γιά δεκαετίες ὑπῆρχε σαφῆς διάκριση στήν Δ/θμια Ἐκπαίδευση σέ Γυμνάσια ἢ Λύκεια Ἀρρένων καί Θηλέων.

ζητήματα, στά όποια ό αυτόκαθορισμός δέν παίζει κανένα ρόλο.

Όσο καί άν κατά τό ανώτερω θέμα τής διαδικτυακής ενημέρωσης, κράτη όπως ή Γερμανία, ή Ίνδία, ή Αυστραλία, τό Νεπάλ (!!!) καί ή Ν. Ζηλανδία αναγνωρίζουν «τρίτο, ουδέτερο φύλο», πρέπει νά συζητήσουμε τί ακριβώς αναγνωρίζεται, πώς αναγνωρίζεται, καί γιατί αναγνωρίζεται. Καί έπειδή δέν είμαστε πλέον σέ ένα κλειστό κουτί πού δέν υπάρχει πληροφορηση, όλοι καταλαβαίνουμε ποιόι είναι οί λόγοι τής όποιασδήποτε αναγνώρισης. Ποιά δηλαδή είναι τά όριά της. Ποιός ό λόγος πού ό νομοθέτης λέει ότι «αναγνωρίζει» κάτι, πού αποδέχεται ότι υπάρχει, ποιά δικαιώματα έχει ή ποιά του δίδονται. Ή τόσο ένδελεχής νομική έπιστήμη, μέ τήν άπόλυτη ακρίβεια στην διατύπωση, έχει καθορίσει τά παραπάνω. Ό καθένας πολίτης του κόσμου, γνωρίζει ότι δέν μπορεί νά υπάρξει τίποτα παραπάνω από ό,τι ένα κείμενο λέει. Για τους λόγους αυτούς, οί έχοντες τήν ευθύνη των εκπαιδευτικών πραγμάτων στη χώρα μας, άς λάβουν υπόψη τους τήν άπόφαση του ΕΔΑΔ. Τό δικαστήριο αυτό από κάποιες ομάδες συμπολιτών μας, έχει περιβηθεί μιά μυθική διαστάσεων έξουσία. Μπορεί νά αποφασίζει επί παντός του δικαιωματικού κεκτημένου, αλλά δέν είναι ένας νέος «Θεός» πού θά επανακαθορίσει τήν ανθρωπινή ύπαρξη καί τόν αριθμό των φύλων. Τό έργο αυτό, σέ όλες τις θρησκείες άνηκε σέ «άλλον» καί για τις βιβλικές θρησκείες ήταν αποκλειστικό έργο του Δημιουργού Θεού. Του ενός καί μόνου καί όχι μιās συναφείας ανθρωπων (π.χ. μιās βουλής, ενός δικαστηρίου, άκόμα καί του ενός εκ των δύο φύλων τής Δημιουργίας). Έτσι, προγράμματα καί δράσεις διαφόρων φορέων πού δέν έχουν τήν ψυχοπαιδαγωγική πιστοποίηση, ή άκόμα καί κάποιων πού έχουν αλλά τήν υπερβαίνουν, θά πρέπει τό άρμόδιο ύπουργείο νά τις άπαγορεύει.

Έδω πλέον, εισέρχεται τό θέμα τής οικογένειας. Νά θυμίσουμε ότι σέ κάθε σχολείο, ή

πρώτη αντίδραση για ένα προβληματικό παιδί, είναι τί συμβαίνει στην οικογένειά του. Κάθε σύλλογος διδασκόντων έχει ψάξει για τό οικογενειακό περιβάλλον ενός παιδιού πού δημιουργεί πρόβλημα, καί στο όποιο διαταραγμένο οικογενειακό περιβάλλον, σχεδόν πάντα, απέδιδε τήν προβληματική συμπεριφορά. Γνωρίζουμε βέβαια, ότι τά οικογενειακά περιβάλλοντα δέν είναι πάντα τέλεια. Έκεί λοιπόν, πρέπει νά στέρξουμε, νά ενισχύσουμε, νά ενδυναμώσουμε. Όχι νά εισαγάγουμε νέα μοντέλα, ενάντια στην φύση, τήν ιστορία, τόν πανανθρώπινο πολιτισμό. Πώς ένα πανανθρώπινο δοκιμασμένο μοντέλο θά τεθεί υπό κρίση, μέ άδόκιμα καί άνιστόρητα πρότυπα;

Καί στο σημείο βέβαια αυτό, διαπιστώνεται μιά κραυγαλέα άντινομία. Μόλις εισαχθεί κάτι νέο, πού σέ κάποιους πολιτικά ή συντεχνιακά δέν άρέσει, ξεσηκώνονται καί ζητούν «παρπομπές» για τό πού τό νέο έχει δοκιμαστεί. Καί ίσως σέ κάποια νά έχουν δίκιο. Τό κόστος όμως για μιά άστοχη ή άδόκιμη παρέμβαση σε κάποιο γνωστικό πεδίο ή στο άναλυτικό πρόγραμμα, μπορεί νά άποκατασταθεί σέ βάθος χρόνου (δωδεκαετής εκπαίδευση γάρ, σπανίως συντομότερη). Νεωτερισμοί - άποφεύγουμε για άλλους λόγους τήν σωστή έκφραση - όμως σέ ευαίσθητες ψυχές, για θέματα πού δέν είναι εύκολο νά θεραπευτούν, πώς μπορούν νά εισάγονται στην σχολική ζωή, χωρίς ίχνος ένσυναίσθησης για τά τραύματα πού προκαλούν;

Ή οικογένεια λοιπόν θά δώσει τήν μάχη μέ κάθε έκτός άρχών της εισαγωγή άπαράδεκτων, έξωπαραδοσιακών καί άφύσικων θεμάτων. Για νά τό πούμε λίγο πιό έντονα, δέν θά αφήσει τήν μάχη αυτή στους άλλους. Θά τή δώσει κυρίως αυτή, καί έντός των τειχών της μέ καθοδήγηση καί πληροφορηση καί έκτός των τειχών μέ τήν διαμαρτυρία της σέ όσους εκπαιδευτικούς, φορείς καί άλλους παράγοντες πού επιθυμούν νά ξαναγράψουν τήν ιστορία του ανθρωπίνου γένους. Όχι του γνωστού παλαιού βιβλίου, αλλά του ενός καί μόνου, τής Δημιουργίας.

Θεωρός.

Βιβλίο-παρουσιάσεις

Λιαμῆς Ἠλίας,
Καρδιά... ὁ δρόμος πού ξέχασες,
σ. 324, ἐκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2023

Ἐνα νέο βιβλίο τοῦ κ. Λιαμῆ, μέ πρόλογο τοῦ π. Χαρ. Παπαδόπουλου, μᾶς προσφέρουν οἱ ἐκδόσεις Ἀρχονταρίκι. Ὁ κ. Λιαμῆς, ἐκλεκτός συνεργάτης μας, στό νέο του βιβλίο μέ ἀφετηρία τήν «καρδιά», ἐκθέτει σέ 38 καρτέ καί ἐνσταντανέ, γεγονότα, καταστάσεις, μαρτυρίες πού ἀφοροῦν τόν «κρυπτό τῆς καρδίας» ἄνθρωπο.

Ὁ κ. Λιαμῆς, μέ τήν διεισδυτική καί ἀναλυτική του ματιά, ἐστιάζει σέ καθημερινές ἱστορίες ἀνθρώπινες, τίς ὁποῖες οἱ περισσότεροί προσπερνᾶμε, ἄλλες φορές διαλέγεται μέ τό γεγονός, ἄλλες φορές ἀνασύρει ἀπό τά ξεχασμένα τῆς πίστεως θησαυρίσματα, καί δίνει τίς ἀπαντήσεις πού θά ἔδινε μιά καρδιακή ἀγάπη. Διαβάζοντας τό κάθε ἕνα αὐτοτελές κείμενό του, ὁ ἀναγνώστης αἰσθάνεται ὅτι βρίσκεται μέσα στόν πυρήνα τῆς ὀρθόδοξης πίστεως, ἐμποτισμένος στήν βιβλική ἀλήθεια καί τήν πατερική-νηπική προσέγγισή της. Εἶναι περιττό νά ποῦμε, τό πόσο ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος στόν κυκεώνα πού ζεῖ, ἔχει ἀνάγκη αὐτήν τήν καθαρῆ ματιά. Ἡ «καρδιά» καθ' ἑαυτήν, εἶναι τό πρόσχημα. Δέν εἶναι τό ἀνατομικό ὄργανο, ἀλλά τό σημεῖο ἐκεῖνο πού ἀνακεφαλαιώνει τόν τρόπο κατανόησης τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης. Ἡ συμπερίληψη τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης ἀλλά καί τῆς ἐλπίδας. Τά γεγονότα πού ἀποτελοῦν τήν ἀφορμή τοῦ κάθε κειμένου, εἶναι γεγονότα τῆς καθημερινότητας, πού ὁ ἐγωισμός μας καί ἡ ἔπαρσή μας δέν μᾶς ἀφήνουν νά τά δοῦμε ὡς ἔχουν. Ὁ σ. «βουτᾶ» κυριολεκτικά στή θάλασσα τῶν καθημερινῶν γεγονότων τοῦ βίου, καί ἀνασύρει τήν ἀνόθευτη διδασκαλία τῆς πίστεως. Τήν ἀνόθευτη ἀλήθεια τῶν διαπροσωπικῶν καί θυσιαστικῶν σχέσεων. Ἀκόμα καί οἱ προσχηματικοί διάλογοι στόν τίτλο «Ἡ ἐσχάτη κρίση ἐντός ἡμῶν ἐστί» ἢ ἡ πρωτότυπη καί ἀπό ψυχολογικῆς πλευρᾶς ἀντιμετώπιση τοῦ ἀπ. Θωμᾶ «Ἐπιείκεια», δίνουν ἕναν πλουραλισμό προσεγγίσεων στόν ἀναγνώστη, μέ τό ἀναπάντεχο τῶν θεμάτων καί τῆς προσέγγισης.

Τό πόνημα αὐτό τοῦ κ. Λιαμῆ, θά εἶναι πολύ βοηθητικό στούς ἐκπαιδευτικούς ἀλλά καί σέ ὅσους ἀσχολοῦνται μέ τήν (δια) ποιίμανση ψυχῶν. Γιά πολλούς λόγους, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος καί κυριότερος, ὅτι θά συντελέσει στό νά ἀποβληθεῖ τό «στύφος» ἀπό τό ἔργο ὄλων τῶν ἀνωτέρω, καί θά βάλει σέ προτεραιότητα τήν καρδιά μας. Γιατί αὐτό πού διατρέχει τό ὅλο ἔργο, εἶναι ὅτι δέν μιλάμε γιά φυσικές ἐπιστήμες πού μέ ἕναν χάρακα ἢ μιά προπαίδεια κάνουμε τή δουλειά μας. Ἀλλά μιλάμε γιά ἔργο μέ συναίσθημα, ἐνσυναίσθηση, καθαρῆ καρδιά πού βγάξει ἀγάπη, θυσία καί προσευχή, ἀ-παθή ἀγωνία (δηλ. πνευματική καί ὄχι κοσμική) γιά τό αὔριο τῶν παιδιῶν μας καί τῶν ἀνθρώπων πού ὁ Θεός ἐμπιστεύεται στά χέρια μας,

I.M.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΛΩΖΑΝΝΗ: 100 χρόνια μετά.

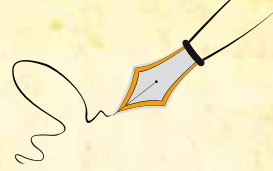
Τὴν Κυριακὴ 7 Μαΐου 2023, μὲ ἀφορμὴ τὴν συμπλήρωση 100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν Συνθήκη τῆς Λωζάννης, ἡ Χ.Ε.Ε.Λ. καὶ ἡ Χ.Ε.Ε., συνδιοργάνωσαν ὁμιλία γιὰ τὰ μέλη τους ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε ἐνδιαφερόμενο, στὴν αἴθουσα ἐκδηλώσεων τῆς Ἀδ. Θεολόγων «ΖΩΗ» στὴν Ἁγία Παρασκευή. Ὡς ὁμιλητὴς ἐκλήθη ὁ γνωστός Πολιτικός Ἐπιστήμων,

κ. Κων. Χολέβας. Μετὰ τὴν συμμετοχὴ τῶν προσελθόντων στὴν Θ. Λειτουργία πού ἐτελέσθη στὸν Ἱ. Ν. τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τὸ σύντομο κέρασμα καὶ ἐπικοινωνία τῶν μελῶν μας, ὁ κ. Χολέβας πραγματοποιοῦσε μιὰ ἐνδελεχὴ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ, γιὰ ὅλα ὅσα προηγήθηκαν κατ' ἀρχὴν τῆς συνθήκης καὶ ποιοὶ λόγοι συνετέλεσαν στὴν ὑπογραφή τῆς σχετικῆς συνθήκης. Στὴ συνέχεια, ἐξέθεσε διεξοδικὰ τὸ τί ἀκριβῶς προβλέπει ἡ Συνθήκη, καὶ γιατί ἡ τουρκικὴ πλευρὰ ἐπιδιώκει τὴν ἀναθεώρησή της. Ἡ βασικὴ θέση τοῦ κ. Χολέβα, ὅπως κατέστη πλήρως σαφές, εἶναι ὅτι δέν ὑπάρχει κῶρος, διάθεση ἀπὸ τὴν πλευρὰ μας, ἀλλὰ καὶ δυνατότητα ἀλλαγῆς ἢ τροποποιήσεως τῶν συνομολογηθέντων, γιὰ κανένα λόγο. Οἱ αἰτιάσεις τῆς γείτονος χώρας, μὲ τὸν ἀναθεωρητισμὸ καὶ τὸν μαξιμαλισμὸ πού τὴν διακατέχει δέν βρίσκουν κῶρο στὶς σύγχρονες σχέσεις μεταξύ χωρῶν.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς εἰσρηγήσεως, οἱ παριστάμενοι ἔθεσαν ἐρωτήματα, στὰ ὅποια ὁ ὁμιλητὴς ἔδωσε διευκρινιστικὲς ἀπαντήσεις καὶ ἐπεξηγήσεις, κυρίως σὲ νομικὰ θέματα πού ἄπτονται τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου.

Ἡ ὁμιλία αὐτὴ, θά δημοσιευτεῖ σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων «ΑΚΤΙΝΕΣ».

Αξίζει νά διαβάσετε

Το μηνιαίο 'Ορθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με την ιστορία των 100 χρόνων του κοντά στον ελληνικό λαό.

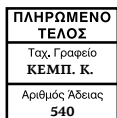
Περιοδικό με ιστορία μεγαλύτερη των 50 ετών που απευθύνεται στη γυναίκα, στην πνευματική και κοινωνική της παρουσία.

Το περιοδικό για την 'Επιστήμη, τὰ Γράμματα και την Τέχνη, με τὸ ἔνδοξο παρελθὸν καὶ τὸ δυναμικὸ "παρῶν" στὶς μάχες του κατὰ τοῦ ὕλισμου καὶ τῆς ἀπιστίας.

Νεανικὸ περιοδικὸ τῆς "Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως" – με τὸν ἐνδουσιασμὸ τῆς νεότη- τας καὶ τὴ σφραγίδα τῆς πίστεως καὶ τῆς παιδείας.

Τὸ μηνιαῖο παιδικὸ περιοδικὸ ποὺ κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸ 1946 – ἕνας πολύτιμος πνευματικὸς φίλος γιὰ τὰ Ἑλληνοπούλα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Χριστιανικής Ένώσεως Έκπαιδευτικών Λειτουργών

- Σπυρ. Καλλιάφα:**
 ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΟΡΜΗΣ _____ 3,00 €
 ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ, ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ & ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 3,00 €
 ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΠΡΩΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΕΤΗ έκδοσις Γ΄ _____ 5,00 €
- Γ. Θ. Κολιτσάρα:**
 ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ τόμοι Β΄ & Γ΄ έκαστος _____ 6,00 €
 Η ΑΠΑ ΓΡΑΦΗ ΔΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΟΡΦΩΣΙΝ ΤΟΥ _____ 3,00 €
 Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΗΓΕΤΗΣ _____ 10,00 €
- Β. Χαραλαμποπούλου:**
 Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ _____ 3,00 €
 Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ _____ 3,00 €
 ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ _____ 3,00 €
- Μ. Debesse:**
 ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΓΩΓΗΣ _____ 5,00 €
- G. Allport:**
 ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ _____ 6,00 €
- Γωάν. Αντωνίου:**
 ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΜΕΝ ΤΑΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΑΣ ΑΠΟ
 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ _____ 3,00 €
- ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.Λ.:**
 ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΜΑΣ _____ 6,00 €
 Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ _____ 6,00 €
 Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ _____ 6,00 €
 Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΤΟΥ _____ 6,00 €
 Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ _____ 6,00 €
 ΟΔΗΓΗΤΙΚΗ, ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ _____ 6,00 €
 ΤΑ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ _____ 6,00 €
 ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ _____ 6,00 €
 ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ _____ 6,00 €
 ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΞΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ _____ 6,00 €
 ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ _____ 6,00 €
 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ _____ 6,00 €
 Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ _____ 6,00 €
 ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ _____ 10,00 €
 ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ _____ 10,00 €

